

Поредица
БЪЛГАРСКА КЛАСИКА

Издателство
ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ

Поредицата
„БЪЛГАРСКА КЛАСИКА“ излиза
благодарение на любезното
спомоществователство на
**МИНИСТЕРСТВОТО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА**
и
**НАЦИОНАЛНИЯ ДВОРЕЦ
НА КУЛТУРАТА**

1000 екземпляра от всяко заглавие
са предназначени
за библиотеките в България.

ИЗДАНИЕТО Е ОДОБРЕНО
И ПРЕПОРЪЧАНО ОТ МОН

ДОРА ГАБЕ

ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ

Поредицата „Българска класика“
е под общата редакция
на **ИВАН ГРАНИТСКИ**
и **ПАНКО АНЧЕВ**

Издателство
•ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ•
София, 2004

913

886.7-1

5943 2005

yy

2005005943

На корицата: детайли от картини
на Бенчо Обрешков

ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ
2012

© Иван Гранитски, съставителство, 2004
© Петър Добрев, художник, 2004
© Издателство „Захарий Стоянов“, 2004
ISBN 954-739-493-2

ТЕМЕНУТИ

ЛИРИЧЕСКИ ПЕСНИ

1908

* * *

Живота ли шуми посред света безкраен,
смъртта със шеметен размах ли пролети –
във моето сърце намират отзвук таен
и сълзите, и светлите мечти.
Че птичка ли запей, и то ще да запее;
заплаче ли гуша сред хладна самота,
и моето сърце със нея ще заплаче.
А щом мъгла обвий земята – кам сираче
ще затъжи самотно във света.

* * *

И чаках аз с измъчено сърце,
към щастието поглед устремила –
и чаках го с копнеещо сърце –
сърце ми жажда беше изсушила.

И то дойде и с ангелска ръка
в душата ми натегнатите корди
поглади тихо – с ангелска ръка –
и дивни се понесоха акорди.

И то дойде. Затворила очи –
от рози дъх аз сецах възхитена;
в неземан сън, затворила очи,
неземен химн аз слушах упоена.

* * *

Унесено се възлеждах в небесата –
безброй звезди блестяха там,
една сред тях и бледна, и самотна,
в миг светни с ярък плам.

И ти ли в нея тоя миг погледна,
о друже, от далечен край –
та погледите наши отразила
така да засияй?

* * *

Бе тиха нощ. В водите посребрени
оглеждаше се бледата луна.
На спещите листа сред тишина
замираха лъчите ѝ разлени...
И ти до мен – и щаст'е, и тъга,
лъчи и мрак преплетени в душата –
и трепетно притисках аз ръка
до твоята... Не тупаха сърцата,
не дишаха препълнени гърди...
Какво мълвеше плахо тишината?
Що криеше и взора на луната,
насълзен под кристалните води?

* * *

Пред мен морето светло се разстила,
вълни браздят сребристоблеснали води –
вълни от път далечен морни – и възкръсва
мил образ в моите гърди.

Далече там, отвъд море лазурно,
във оня чуден край далеч е той сега...
Вълни, върнете се назад и отнесете
там вест за моята тъга!

* * *

Да бих могла душата си препълнена
 във песен да излея,
 замлъкнала би песента на птичките
 и целий мир със нея.

Да бих открила свойта скръб безименна,
 в душата си сълзите,
 цветята би повехнали завинаги,
 изгасли би звездите...

* * *

И искала бих аз да нея в тая нощ,
 тъй както досега не бе пял никой оц –
 ни в бурното море бушуващ ураган,
 ни влюбений славей през майския си блян.

Ах, искала бих аз със моите мечти
 да отлеля далеч – в безкрайни висоти –
 и в светлия простор лазура да синей,
 във люлка от лъчи зефир да ме люлей...

* * *

Облѣхна веселата пролет
от сълзи влажните очи –
там, гето скръб лежеше тъмна,
пак светят радостни лъчи.

Сърцето вчера преломено
отново блян го днес топи
и сякаш нивга нелюбило,
копнее пак да се сломи!

* * *

В кристала на мечтите ти детински
аз своя образ виждам отразен.
И чувам – тихо името ми шепнеш
със името на майския си блен.

Дете, дете, в сърцето ти е пролет,
усмихват се във взора ти цветя,
а нося аз отрова във душата
и с чер воал прибулена е тя...

* * *

Минува полунощ, лениво грей луната,
природата почива в сън блажен
и врегом е криле простряла тишината –
цял свят под тях е млъкнал спотаен.

И само аз не спя – свещта едва мъжгее;
и тя пред сън, догаряйки, трепти...
И само аз стоя – сърцето ми копнее –
далеч, далеч унесено в мечти...

* * *

Ти тъжен си, като молитва тъжен
и есен е във взора ти смутен –
да ти възвърна светлата усмивка
бих пляа аз и нощ, и ден...

Ах, ти си бледен, бледен като цвете,
поникнало над гроб усамотен –
да можех от смъртта да те измоля,
бих плакала и нощ, и ден...

* * *

Във горд полет, развял платната волно,
кораб бразди разпенени вълни.
Широкият простор зове неволно
далече там в неведоми страни.

Далече там като мечта крилата
да можех аз да полетя сега...
Уви, навек сковал ме е брега,
злокобни са над мене небесата!

* * *

Летят тревожно чайки над вълните,
поема гъх затихнало море
в борба – миг още да възпре
тълпата бурна на вълните.

Тревожно чайките се вият – ето...
О, скоро, скоро, кипнала вълна,
разсей таз гнетна тишина
и разбуди земята и небето!

* * *

Рояци гарвани прелитат, грачат,
настръхнала ги слушам аз –
те есен – ранна есен предвещават
и вливат ми в душата мраз.

Рояци гарвани прелитат, грачат
и кацат мрачни окол мен –
те бъдещето мое предвещават,
по-тъмно и от гроб студен...

* * *

Да бих аз срещнала тоз поглед тих и ласкав,
тоз буен мъжки взор – жив огън що гори,
да дойде той за миг, да дигне урагани
и душата ми – и пак покой да въдвори;

тогава гала бих съкровищата всички
на моето сърце, отдала бих в захлас
и младост, и живот – живота на мечтите
съкровени – щастливи гала бих ги аз!

* * *

Да бих могла във таз сребриста нощ,
кога брилянти месеца разсипва
връз белий сняг – и близо до земята,
надвесени звездите гледат оц –
да бих могла във погледа им нежен
да зърна туй, що моята мечта
все оц не знай, а търси във света...

Да бих могла във таз кристална нощ,
кога снегът обсипан е с брилянти
и кат прозрачни сенки по полето
приведени върби се молят оц –
да бих могла, о Боже, да се моля,
че може би да знаеш само ти
къде ме водят моите мечти.

* * *

Сама, сама останах във света,
че сетнята душа, в която вярвах аз,
откъсна се от мене – и скръбта
замести я в сърцето ми. И никој глас
със моята тъга не ще се слей,
и никого душата ми не ще съгрей...

* * *

Душа, душа, веднъж ли занемяла,
опита от възторг, ти мислеше – гойде,
гойде веч щаст'ето! – Но оц неотрезвяла,
и всичко пак изчезна – накъде?

Веднъж ли ти в копнен'е безотрадно
не сещаше ни студ, ни задушния зной,
незнаеща сама що търсеше тъй жадно
в безбрежний мир без ехо, без покой...

* * *

И птички, и цветя, и радостите светли
отвя ги вятър някъде далеч –
земята и небето тъжна есен
с мъглите си пребуля веч.

О вуй, о мои хубави мечти, заспете
в гърдите ми дълбоко – тамо аз
от есенните хали ще ви пазя
и от убийствен зимен мраз.

И пролет пак усмихната кога се върне,
кога за нов живот се всичко разцъфти,
тогаз и вуй отново заживейте –
цъфтете, хубави мечти!...

* * *

В морето, до брега пустинен,
стои изправен чер гранит –
и денонощно го милуват
вълните с шепот сладострастен.
Но хладен, неприветен
и вечно безответен
стои печалният гранит.

В морето, до брега пустинен,
стои самотен чер гранит –
и дружелюбно се усмихват
луната, слънцето над него;
но в таен блян унесен,
над бездната навесен,
мълчи печалният гранит.

* * *

Нощта – тайнствена, сребриста нощ над мен
под звезден плащ мълчи. И тихо
последно пламъче над близкият гроб студен
догаря... Мъртви, спете, спете...
Покой и примирение – измъчени, за вас
покой... Приспиват ви щурците
и лунните лъчи ви гаят в тоя час –
покой и примирение...

Коя червена прелесть пак ще добредя?
Сърцето ста. Там, в сърцето минало,
спомням първи ден при гроба починало.
И мисля, че спящият днес... бели...

* * *

Кога вечерен зрач земя и небо слее
и сенките се сбират за нощта,
когато тишината вредом се разлее
и сякаш с криле навесила смъртта –
тогаз невнятен страх сърцето ми обзема...
О, гаче семен път земята гъх поема
и жива само аз оставам във света...

* * *

Като саван снегът се тихо стели.
Земята спи. Далече там в мъгла
кат призраци прегърбени и мрачни
стоят върби с наведени чела.

Тя спи и в сън прехласната бленува
засмяна пролет, слънце кат прегу –
и сеца вече тръпки от живота,
готов да бликне в нейните гърди.

Кога засмяна пролет пак ще гоїде?
Сърцето спи. Там, в сивите мъгли,
стоят върби кат призраци печални.
И тихичко снегът вали... вали...

.....

ПЕСНИ

НА ПРАГА

На къщния праг да сеся,
да чакам, когато ще мине
обичния, чакан с години,
далекия път да следя.

Ще гоїде ли рано в зори,
на сън да ме свари честита,
за мене, когато попита,
ликът му божур да гори.

На пладня ли гоїдеш, ела
в най-тежката сънна омара,
на двора липата ни стара
над нас ще отпусне крила.

А вечер, по зрач и тъма,
познати зачуя ли стъпки,
в тревога и радостни тръпки
към теб ще изтичам сама.

На къщния праг да сеся,
да чакам, когато ще мине
обичния, чакан с години,
далекия път да следя...

НБ "Пенчо Славейков"
Варна
№ 5943 2805

НА ПРОЗОРЕЦА

Все дохожда на прозореца
ясний ден и все я гледа:
що стои с очи затворени
като в сън, като в неведа.

Що не казва нито думица,
само ден след ден се ниже,
само са нещата спуснали
черни сенки като грижи.

Тежки огъри и лабици,
цели в прах са побелели.
— Не се спирай, ясно слънчице,
в тия двори запустели.

Нека да се блъскат портите,
не ги мина, не пристъпи
от чужбина най-далечния,
най-сърдечния, най-скъпия.

Не надникна през прозореца
и от мъка не заплака.
— Отмине си, ясно слънчице,
Божата земя те чака.

ИЗМАМЕНА

През нейний сън премина, звънна ѝ в сърцето
и полетя в далечината лека,
невидима, прозрачна и далека...
А пътя ѝ пред нея се протегна
и като мъртъв през полето легна.

— Недей отива, викаха подире,
такава малка, слаба като птичка,
— недей отива, рекоха, самичка! —
А вихъра се спря и сви, и сегна,
и кротко във очите я погледна.

Но тя не вижда, никого не слуша,
не се обръща, само се изправя
и сянката ѝ сребърна оставя
на кръстопътя таен знак и плаче,
и в мъртвия път подире ѝ се влачи...

КАПРИЗ

Пътя е към тебе, зная,
а това е знак уречен.
Ти ме чакаш в своята стая,
най-обичан, най-сърдечен.

Върху прага ме посреща
твоята котка тигроока
и за всичко се досеща,
и ме гледа изгълбоко...

Аз не искам тъй лукаво
да ни гледа как стоиме
и не ща да премълчава
туй, което няма име...

Аз не искам, като равна,
гръб извила, да си иде
и да крие тъй отгавна
пълнен поглед със обиди!

Не надига при прозореца
и откъде не чакаш...
— Обомни си, като самотна,
Божият светилник...

ШАРМАНКА

Не искам да те чакам,
не искам в слънчев ден
да чакам
и пътя ти, от твоя дом до мен
като безкраен час да се протака!

Шарманка свири вън,
прозореца ми гледа отвисоко.
Там малка бяла птичка ясноока
познава тайната на моите дни,
във своята златна човчица я крие
и в тайната — прозрачен път се вие.

А тебе да те чакат моите стени
и моите прозорци,
и вратите,
широко и до дъно чак открити,
и моите дни,
стълпени край стените,
и мрака,
пришулен в ъгъла, безмълвно сам-самичък
да те чака...

КЛЕТВА

С седем се ключа заключих,
минаха седем лета,
земната клетва сполучи,
спряла на твойта врата.

Моята стъпка последна
няма да мине оттам,
нито с очи ще погледна,
нито ръка ще подам.

Ще се обърна към север,
ще се обърна към юг,
лудия северен вятър
нека ме носи оттук.

Нека ме лудо размята
в пътя без покрив и кът,
нека ме пита земята
стъпките де да ме спрат...

ОЧАРОВАНА

Нощта е неспокойна, тъмна и безсънна,
нощта е топъл гръх от цъфнали липи,
тя бди над мен
и очарована не спи.

Заплетена останах в нейната прегръдка,
на нейните гърди...
Дали ме гали тя,
или си ти
и твой мисъл прилетя
и ме смути.

Косите ми засипват плещи отмалели...
И тебе ли нощта прегръща за пленен,
или си ти горещ,
надвесен тук над мен!

Отпуснати ръце погали тръпка лека.
Докосна ли ги с устни,
или беше сън.
Полъхна ароматен вятър от вълн.
Дали е сън,
дали е сън!

ОЧИТЕ

ОЧИТЕ

Нека не излъзва твоята уста
и смехът ти нека не измамва,
нещо чудно в погледа ти пламва:
в гъното на твоите очи
тиха, светла истина мълчи.

Думите ти другаде отиват,
пламват и угасват и изстиват...

НЕДЕЙ...

Не гледай тъй, не гледай тъй,
тоз поглед твой не е за мене,
на страст и нежност отражение,
запалил друга е той.

Напразно с сведена глава
наред със теб вървя полека
и слушам бликнали слова
да се изливат леко, леко...

Гори във тебе нейний чар,
недей през него ме поглежда,
с избликналата твоя нежност
расте в сърцето ми кошмар!

ВЪЛНА

Донесох под езика си отрова
и знаех всяко кътче де боли,
насочих там отровните стрели
в изреченото всяко слово.

Тук, знам, ще трепнеш, ще се гърчиш в мъка
и ще извикаш – чакам твоя стон
и твоя вик... Отвореният балкон
довява мрак, самотност и разлъка.

Мълчиш? Скала гранитна – все едно!
О, поглед безразличен, в океана
о тебе се разбих като вълна
и нося се в безкрая му разляна.

СЪПЕРНИЦА

От ъгъла ме гледат нейните очи,
зениците ѝ кръгли в моите са впити,
зелени искри в тях и пръснати лъчи,
змии преплетени, езици ядовити.

Какво се притаи във тях, какво се скри?
Нима това са моите чарове събрани,
подпалени и в тях отровата гори
и ги превръща в черни, обгорели рани.

Съперница-змия, скрий своя зъл кошмар,
аз виждам как насочваш жило ядовито
към мен, но виждам: в тебе другото е впито
и в твоите зеници, в пламналият пожар
отровата ти теб сама разяда скрито!

НОЩ

Ти, нощ, която всичко ми отне
и в себе си погълна тъй безследно,
кажи ми днес и словото последно,
щом маската от погледа ми сне.

Умират в тебе толкова души
и се затварят толкова зеници,
и толкова затворници в тъмници
изсмука твоя мрак и пресуши.

Не се насищат топлите ти взори,
очите твои, разтопена плът!
Потъна в тях светът и се затвори.

И само птичка върху твойта гръд,
отметнала главица пее, пее...
И ти мълчиш, заслушана във нея.

ПОРТРЕТ

Старинния портрет от таз стена
ме гледа с своите яносини
очи, разлели синя светлина.
На черно кадифе, върху коприна,
ръцете му са сложени една
на друга. Сънна тишина
върх неговата плът, тъй близка и далека,
се спусна и лежи недвижима пет века.

Не е ли той в света, или е само
видение на чужден свят и сън!
Светът се движи шеметен отвън,
а той ме гледа нямо
и погледът прониква, в мойта кръв се влива,
безсмъртен поглед – силата му жива
гори.

Ела, спаси ме от света,
сложи ръка, да сетя топлината
и чистия ти свят, и в твойта чистота
да си стоя до капчица душата.

Вуена, 1918 г.

ЗЕМЕН ПЪТ

ЗЕМЕН ПЪТ

От тъмна бездна, щастие която се зове,
до теб докосната, отнасям смъртна рана!
На гъното грехът, закърмен векове
сърцето ми виде и в ужаса остана...

И тръгнах към света отворен сам-сама. Сред път
накацали са черни птици – тъмни сили,
във моите очи зениците си впили,
аз зная: те над всяка моя радост бдят.

Ще дойда, Господи, с преляло от копнеж сърце,
от своя дълъг път пред тебе ще застана
и ти, едничък ти ще видиш мойта рана
и ще положиш свойте благостни ръце.

И ще попита: „Що ми носиш, чего, от света?
Ще дам отвъргнатата своя обич жива,
запазена в сърцето в горда самота
и в твоите нозе трептяща и щастлива.“

РАЗДЯЛА

От очите ми съня изсмука
тая дълга нощ, тъй неспокойна.
Няма на стената да почукам –
тя е вече помежду ни двойна.

Чувам само пистъка на трена,
в тъмнината остър и тревожен.
От света съм вече уморена,
а пък ти си моя спомен тъжен.

Тежката завеса на живота
ще се гръпне нявга за минута,
да те видя млади и свеж, и богър,
без да бъда видена, ни чута.

Колко много най-човешка мъка
безвъзвратната вълна отвлече.
Няма близост, няма и разлъка,
а светът е все голям и вечен.

ГНЕТ

Все тия четири затворени стени
и тия лавици, отдето нямам сила
да махна легналия прах от толкоз дни.
Като черупчица съдбата ме строшила.

Сега отвън изгряват всичките звезди,
не е ли все едно какъв е час и време!
не легнах като камък в ничии гърди
и никому не съм най-скъпоценно бреме.

А в мен е той един, и тежкия му гнет
като света голям, като земя притиска...
Не питам и не чакам ни един отговор,
и нищичко от никого не искам...

ПТИЦИ

Като залутан звън през теб минавам, свят,
като насън вървя през теб, живот чудесен,
раздавам се като трошици хляб,
изпявам се като най-чиста песен.

Ти като приказка със хиляди очи
оставяш ми ръцете вечно с празни длани,
а някаква съдба ме гледа и мълчи
и тъй е страшно нейното мълчание!

Завиждам им на птиците, небесните сестри,
за пълните сърца със радости и грижи –
по пътя, начертан върх ясно то небе,
редицата им сребърна се ниже...

ЩО МИ ДАДЕ...

Що ми даде тия бели длани,
що ми даде тез очи, които
с всеки поглед раждат пожелание,
с всяка среща някого заплитат.

А защо невидимо завърза
гвете ми ръце и стори свои –
оттогава все за нещо бързам
и не зная де е и какво е.

Тайните ти пътища не мога
в моя мъничък живот да мина.
Затова ли вечно във тревога
ще живея като на чужбина!

ИДЕТЕ СИ....

Идете си, не е това
и няма кой да ми го каже,
не е в изречени слова,
не е във погледите ваши.

Сама не знам какво е то,
дълбоко скрито, притаено,
и никъде неотразено.
Не знам сама какво е то.

Светът е страшен и без край,
и все върви, и все отива,
и в някакво море се влива
тъй без начало и без край.

А може да не е в света!
А дълго, дълго тъй ще бъде,
докато Господ-Бог отсъди...
А може да не е в света.

ОТНАЧАЛО

Дай ми твоите прости, мъгри хора,
гето гледат светло и открито,
научи ме като тях да сторя
и от мъничко да съм честита.

Научи ме като тях да казвам:
„Слава Богу, тоз ден беше плоден,
и да лягам с кръста в своята пазва,
като с тежък верен щит Госпоген.

В дни на горест, в дни на мъка скрита,
моята майка с сълзи да не гледа,
заран до леглото да не пита:
„Що в съня си толкоз стенеш, чедо?“

Като клетка нека да разтворя
с две ръце сърцето си изцяло,
като твоите прости, мъгри хора
да поема пътя отначало...

УТРО

Всяка заран се пробуждам нова
и света посрещам възроген,
тръгвам пак из пътя си готова
и не помня вчерашния ден.

И не зная де ли ще плагнувам
и в чии ръце ще сложа глан,
от зори гласа на Бога чувам,
като утро ясен и разбран.

И усещам, че ще го намеря
в хилядите мънички неща,
като птичка паднала треперя
в утринната радост на света.

АЛБУМ

ЛЕС

На древен храм недвижими колони
са твоите гънери, о лес. От векове
във запустение, под оголели клони,
градиш си гробница от мъртви листове.

Сърцето си в сърцето на земята вливаш
и смучеш тайните дълбоки на света
и с вечно ги мълчание покриваш,
заслушан сам в земята и нощта.

Вземи ме, нека твоята вечност ме обвие,
притискам гръд о теб, усещам твоята плът
и чувам пулса ти дълбоко в теб да бие...
Изгасва мойта свещ и спира моя път.

А горе, в клоните ти, пролет млада
се къпе в светлина и грее, и цъфти,
разметнала снага връх твоите плещи.
Оттамо лист отронен дълго, дълго пада...

ПЪТ

За тебе знае старият гъб, за твоето рождение.
като змия се виеш по земята и се криеш.
Отдръпнати села и борове наредени
те гледат със изправени чела,
въздъхват неподвижни и смутени.

По твоя гръб постила месеца прозрачни мрежи,
провира ги през клони, тича, хоризонта гони.
По теб пълзи мъгла и твоя сънен ход бележи,
а горе милиарди светила
в безкрай плуват чисти, ясни, свежи.

Прониза твоят тяло тропот на пълчища бранни
и вопли сетни – думите към жертви беззаветни.
Вихрушките след тях – към залез тъмни урагани
разнесоха от тебе твоя прах
по угари и ниви разорани.

Във твоя прах е смесена сълза на радост тиха,
на тихи жалби, за които Бог един казал би
кому са земен дял. Те рано пътя си отбиха
и спят под камък натежал,
а вихрите и краста им сломиха.

Сред теб останах сам-сама и края ти не зная.
Отминаха едните, скриха ги далеч мъглите –
за другите да спра ли? Нека им разправи
за таз, що мина – тъмната гора
и старий гъб, когато стигна края.

ПРОКОБА

Усещам някога в кръвта си тъмна сила,
едно предчувствие, което се обажда
във моето сърце и тъмен спомен ражда.
Не зная що съм и не зная що съм била.

Душата ми е неспокойна, мътна, няма.
Там горе, дето бялата звезда пътува
в безкрая, бледна и самотна дето плува,
ще мине може би и моя път през тамо.

Защо ме тегли неспокоен дух далече,
съдбата ли на мои прагеди бездомни,
събудена в кръвта, прокобата изрече,
или от векове душата ми я помни?

БЕЗСМЪРТИЕ

През дървена решетка рози нацъфтели
и тих църковен двор със плочи сиво-бели,
дрезгавина и влага. Старата чешма
тече и тихо пей, и слуша се сама.

Тя бди ли, църквата, и дни, и дълги нощи?
От толкова години в нея гледат още
светиите с очи, отворени векове...
И лунните петна по тях – безпътни, леки,
над тежките, ковани сребърни икони
се плъзгат и угасват късно в полунощи.

Дали е смърт това или е на живота
дъха тук притаен?
Нощта отпуща своя плащ студен
и бди във тишината.
Аз спомням две очи и сълзи... Ти, позната
безсмъртна скръб! –
На розите листата,
окапали, отвън на плочите лежат
и тежък топъл дъх им носи аромата.

ПЕСЕН

Земята е от твоето слънце уморена,
иди си, летен ден, иди си дълъг ден!
Ти виждаш стария дъб, и той е уморен,
безпомощно отпуснат, дъх едва поема.

О, топла лятна вечер! Още е небето
прозрачно и на запад кърваво, а ето –
видение ли, сън ли грее в светлината
свс друга светлина и нова, и позната

вечерната звезда. Отварят чашки бели
към нея – цвят до цвят,
в молитва къщите стоят, глави навели
и кротък Божия дъх презърна целият свят.

СТРУНА

Морето чувам как не спи в нощта,
вълна се плуска. Тъмна нощ, безгънна.
И тоя свят, и оня свят ведно,
несвестни, очаровани, безгънни.

Отвсякъде довеян детски плач
и пак отвеян трепна, заговори,
и трепна, и заслуша се нощта,
и две зеници огнени разтвори.

Морето спря, праметна се вълна,
гърветата тревожно зашумяха. —
В невидима обтегната струна
душици детски в песен затрептяха....

РИБАРИ

1.

Водата е спокойна, тъмносиня
и лодката оставя светла диря.
Последен летен гостенин замина
и опустя, затихна манастиря.

Сега е морски шум, по-ясен и по-близък,
вълната плутка в пясъка разляна,
а горе на скалата, в каменната хижа,
рибарската дружина е събрана.

Широко и безгрижно е запяла
от своя кът, тъй мъничък и тесен,
над хижата минава ято закъсняло,
заслушано в рибарската ѝ песен.

2.

Морето се размъти, вятър духа,
рибарите затегнаха таляни.
Ще трябва вече да вървим оттука
и ластовиците за път са сбрани.

Къде ще идем! Свят широк, далечен,
а водната пустиня е безкрайна.
И корабът, и той замина вече
като мираж далечен, като тайна.

Тъй малки бяха дните ни, тъй къси,
изпратиха ни с лодката рибари
и ги пое морето във дъха си
като деца и братя, и другари.

ВЕТРОВЕ

1.

Да можех да се дам на всички ветрове
по цялата земя, по всички светове,
да ме разнасят и да ме развяват
и в своя бяг да не престават,
от край до края
земята трижди да я омотая.

Земята трижди във една прегръдка
в едно да стегна, в нея да се всмуча,
великата ѝ тайна да науча,
за да ме вземе
и глан спокойна сложи на сърце ми.

А после нека ме остави,
и Бог, и целий свят да ме забрави
самичка някъде накрая
като канка,
като крайпътно камъче,
като кълбо, което пада в вечността
и там се размотава,
и се проточва нишка без следа,
и вятър дни и ноци я развява...

2.

Дай ги двете си ръце отрудени,
 тази вечер
 бурите са някъде загубени,
 облаците толкова далече!
 Дай ги, майко, на сърцето ми
 да не вика празното във него,
 да не чака рожба неродена
 от света неземаен, отдалеко.
 Тя не падна, малката му сенчица,
 върху никоя тревица, нито цвете,
 само в сън му рекох дума майчина
 и я взеха ветровете...
 Нека я разнасят да не спира
 в майката земя родителка
 и оттам безплодна да извира...
 Нека слънчевата клетва
 да разлей живот
 по ниви и полета.
 Да не пият сок
 от извори безплодни,
 дните им да бъдат
 дни Господни!

3.

Черна пръст,
 от теб ли са очите ми,
 с които те видях!
 От теб ли са зениците,
 през дето мина твоя грях
 и се запали, и заседна в тях!
 Ето ги, разтворени, не спят
 и тебе гледат,
 и като свещи
 в себе си горят!
 Защо фучите, диви ветрове,
 и с пясък ми засипвате
 очите?
 Моят роден край ли
 да не видя
 как се гърчи в болка и обида?
 Де сте, четири ангела, що бдяхте
 от четири края на земята
 и държахте
 вихрите в ръце?
 Отвърнахте зеници
 и отлетяхте като бели птици!

Нека се запалят всичките
мъртви погледи угаснали,
родна пръст, от теб израснали,
и звездите нека смаяни
да си кажат:
виж безумната,
нашата сестра, земята ни,
своя огън непожала,и,
своята гръд сама запалила!

4.

Не искам да съм гост на чужди пир,
на края на трапезата да седна!
Защо ми пречиш, Боже, да погледна
земята ти надлъж, нашир.
Защо си казал: „Нека да е тиха
и нека е в редицата последна...“
Ти виждаш, ето, вихри ме родиха,
и ето, вихри ме размятат
по двата края на земята.

Защо си казал: „Нека е смирена
и нека бъдат стъпките ѝ леки.“
Горят ме твоите огнени пътеки,
земята ти, от жажда пресушена,
небето ти, заключено вовеки...

Не искам да съм гост на чужди пир,
на твоя праг Господен нека седна,
и само там да бъда най-подир,
във твоята редица, най-последна.

ПРОЛЕТ

Усещам гнес земята гишаща,
и топла, и готова.
Отнякъде ли идеш и ме викаш ти,
че тъй отврег ти чувам зова?

Премина тая нощ неуловимия,
промъкнатия вихър.
Дали я той събуди, спящата,
и тръпки хиляди по нея плъзнаха,
като на болест я побиха.

Защо са толкоз малко, толкоз малко,
само две ръце и две зеници!
Люлеят въздуха с крилете си
пияните от слънце птици.

Светът е мой, светът е мой,
такъв огромен и разтворен!
Разтегляй ми сърцето, Господи,
и моята прегръдка, тясната,
по всичките простори.

НЕПОЗНАТИЯТ

Да гониш птиците по чуждите земи
и вятъра, и слънчевите стъпки
и да не чуваш своя бяг,
за теб, за тебе, който си на други бряг!
Какво сте вий, царства едно след друго,
и вие, лесове,
и тъмния ви шум!

Какво сте, пропасти, като магнити,
какво сте вие, лунни планини,
като във приказка замръзнали,
като на сън открити –
нали той сянката си не остави
нито в денят, нито в нощта ви!
Не ще ми кажете ни с дума, нито звук
ще мине ли оттук!

И зная, че не мога
във никоя молитва да измоля Бога,
защото чакат моите грехове,
покрити с пепел, тъмна среща с него,
и зная още, че не ще ме спрат
във лудия ми бяг,
в безумния ми път
ни пролетните, белите сватбени цветове
на цъфналите в целий свят гървета...

ОТВЪД

Във своето дихание ли ни взе
невидимия свят,
че спря живота за минута?
Дърветата като в магия спят?
Къде сега се лута
твоята душа
сирота, нечута?...
Дърветата като в магия спят
и ни едно листенце не усеца,
че празното е толкова голямо,
че никои в него никого не среща!

„Не мога да си спомня да съм пjala,
да съм му носила
във всяко утро цвете,
да съм му вземала ръцете
и да го гледам в светлите очи –
и в мене всичко с целий свят мълчи!“

Защо сега го виждам сред невидим път,
защо докосва със безплътни длани
сърцето ми – там сълзите му сбрани
и земния му труд, и вечната му жажда
понесох, без да знае –
защо им се от други свят обажда!

Дърветата като в магия спят
и утрото във техний сън се ражда!

НАД ОКЕАНА

На дъното са приказките,
 старите, най-старите.
 Да пази Господ да се стреснат
 в тебе сънищата и кошмарите...
 Настръхнала усещам
 как е вечна твоята
 разлюляна плът,
 в зелените води го виждам,
 твоя път, не зная де започва, де отива
 и твоето небе със твоя сън се слива.
 Люлей, люлей!
 В мъглата ти стоманна
 виждам две очи,
 изпратиха ме и ме чакат пак,
 и в себе си попиха океана...
 какви са страшни в тях кошмарите
 и сънищата им,
 и приказките им, най-старите!

Спаси я, земя, изведи я,
 вземи я, своята пращинка,
 дай ми да се впия
 с всичките си пръсти
 в твърдата земя
 и млякото ти, земното, да пия!

ОТДИХ

Нощта е твоя,
 в пазвата ѝ спят деца
 и във сън растат.
 Защото е благословена
 пазвата ти, земна нощ,
 и земната ти гръд.

Виждам как премина влака,
 като златен сън,
 проточи се през мрака,
 с толкова сърца,
 които някой е изпратил,
 някой чака...
 Къде във тъмното
 изчезна и за миг
 заплете всичките
 съдби в една?
 Защото бдиш, защото е благословена
 твоята тъмнина...

И само мъката,
която ляга като камък,
и насън дори
сърцето я усеща –
тя безсънна
слънцето посреща;
хилядна и милионна
в слънцето расте
през сълзи раздробена...
Във тебе, нощ,
във твоята гръд родена.

БЛАГОСЛОВИЯ

Ще дойде ден да спрем
и гледането няма да е чудо,
и говора, и нашето ухо
не ще са някаква магия...
Тогава, моя ден,
в земята ли ще скрием
силите, неизхабените, които в нас кипят?
Благослови ме, Боже, с мен да не умрат!
Кажу в прегръдка топла да ги дам
на майките, останали без нещо,
та празното на техният мъртъв дом
със кухи погледи да ги не гледа.
Кажу ми да ги влея във кръвта
на моите сестри,
та жажда за живот да загори
под техните помръкнали клепачи
и мъка за простор и подвиг да ги влечи
по пътя зад морета и гори.
кажу да ги разлея на река
в полетата на моята родина,
във всяко златно зрънце да премина
и моята звездица да засвети,
когато за молитва класовете
на залез спрат, проточени нагоре.
Да види Бог и сам да заговори...

ДОБРУДЖА

ЗЕМЯ

Сърдиш ли се, земя, сърдиш ли се,
че се разпиляхме из чужбина,
че от тебе все сме по-далеко
всяка пролет и всяка година.

Вятър ни е стъпките разнесъл,
а сърцето – в твойта е утроба.
Ти недей се сърди, ще се върнем:
гето е сърцето, там е гроба.

Че във него всеки се завръща,
колкото да ходи и да скита,
и земята родна го прегръща
като майка-майчица честита.

РОДИНА

Няма да се свършат твоите угари,
ветровете ти да спрат...
Твои сме си, разпилените,
неспокойните, бездомните,
твои скитници на път.

Все разтегляш небесата си,
облаците няма де да спрат...
Ненагледани са, ненаситени,
незатваряни очите ни
и без тебе няма да заспят.

Милиони чужди птици рояци
все над теб летят...
Не се спряха в тебе гните ни,
не отгърнаха нощите ни,
заловени в твой черен път...

ДОБРУДЖА

Родния ни край остана
тъй далече,
пътя, който води в него,
враг пресече.

Като пилци изпоплаши
той децата,
като вихър ги разгони
по земята.

В златно утро златни ниви
клас люлеят
клас люлеят и изтихо
песен пеят:
„Ветре, братко, намери ги
тез стопани,
дето са далеч в чужбина
разпиляни.

Не е мила ръка чужда
да товари,
зърното ни почернява
по хамбари.

Зърното ни потъмнява
по нивята,
намери ги, събери ги
нашτε братя,

и кажи им, че земята
наша черна
ги милее и ги мисли,
и е верна...”

1913 г.

ПЕСЕН

Вечер свиреха кавалите
и ги слушаха полетата...
Препоено е, преляло е,
малка рогоно, сърцето ти.

Напоиха всички стръкове
и зърната оплодените
с песен чудна, старовременна,
от гедите, от рождените.

Дето броди в наште пътища,
с бури, вихрища размятана,
гето я поеа наште облаци,
да я носят над земята ни.

Да я слушат изплашени
враг до врага из полетата
- зашумете, стари дъбове,
камо бури във моретата!

Ето и жито убога чува,
да мисли,
за убогата си почернина
по хамбара.

Като бури във моретата,
непокорни, необорени,
зашумете, стари дъбове,
чак до дъно, чак от корени!

Вечер свиреха кавалите
и ги слушаха полетата...
Препоено е, преляло е,
малка рогоно, сърцето ти!

Ето и жито убога чува,
да мисли,
за убогата си почернина
по хамбара.

ПРОКУДЕНИ

Сънища ли твои станахме,
вечерна ли твоя песен,
ех, широки бели пътища,
Божий свят ни стана тесен.

Разпиляхме ги, сърцата си,
като птици закъснели
над нивята ти пожънати,
над стърнища обгорели.

Като тия сухи бурени,
дето вятъра ги вее
и им пее песен есенна,
като в люлка ги люлее.

Като люлка, като майчина,
бащина рождена стряха,
дето се гредите сведоха
и гнездата опустяха....

ПЪТИЩА

Пътищата цяла я кръстосаха,
като обръч стегнаха снагата
– спрете се, вихрушки, що ли тичате,
не се стига края на земята.
Не го извървяха синовете ни,
дето тръгнаха в зори със клетва,
умори се да ги грее слънцето
сред нивята, спрели се на жетва.

Спрели се на всяко кръстопътище,
под небето тъмно и дълбоко,
като гръх да го поемат цялото,
като утро да му пият сока.

Спрели се и в тия черни угари
да ги ровят с живите си пръсти,
със ръката си, закоравялата,
дето заран и вечер се кръсти.

Спря ги и земицата им, рогната,
дето я орисала прокоба,
да поемат кръста ѝ от плещите,
като верни синове до гроба...

МОЛИТВА

Нощ над родния ми дом навесена,
спят сега неволята и враговете...
Само ти, с съдбата ни примесена,
спущаш си над нас крилете.

Приеми в гръхът си къщиците ни,
с хляба ни, преди зори изваден,
с гостенина-пътника на прага ни,
стигнал късно уморен и гладен.

И с кандилото ни, дето цяла нощ
над леглото в ъгъла не гасне,
за да спят под стряхата ни птиците
със сърца спокойни, ясни.

И със нивите ни, дето целите
в твоето дихание са разляни
— поемим и вярата ни, най-дълбоката,
тихо изкласила във мълчание!

И попиј я във неграта си,
чак до дъно, спокойна и вечна —
нощ безкрайна, беззвездна, навесена,
топла и сърдечна...

ГОСТ

Кажу, оттам ли идеш? Мина ли край къщата
и двете наши псета чакат ли на двора?
Дали са гладни много — близаха ръцете ти?
Във погледа им, казваш, имало умора!

Така ли ги остави? Ами дъбовете ни,
чиито стари корени дълбоко
се всмукваха във нашите кладенци, до дъно,
и пиха от сърцето на земята сока?

Шумят ли още тъй, и на шумът им тайните
размесват ли се още с нивите презрели?
— Защо ме гледат тъй очите ти разтворени,
като от нашите влажни кладенци изгредели!

ЧУЖДИЯТ

Когато минеш всичките земи
и дето крак човешки не е стъпил
и стигнеш до земята, за която нямаш обич,
ще я познаеш по суровите лица
на моите братя-роби,
по нямата им воля в стиснатите шъпи.

Ще я познаеш по зеленото море
на нейните разлени ниви,
където сам-самин най-старий дъб
в далекото се възлежда,
и в своя шум, заслушан, в клоните ръждиви,
люлее детска люлка, пълна със надежда...

Ще лъхне морски вятър,
целия със тъмни стонове наситен,
и ще зашушнат всички нови класове
из всичките полета,
и ти ще спреш сред тях,
в хилядоръката магия вpletен,
забравил пътя си завинаги,
загубил поглед от очите...

АПОСТОЛЪТ

Какви са тия облаци над моята земя,
от приказка родени,
и тия черни сенки, конници подплашени
без поводи и стреме,
и тия дълги пътища, от изток тръгнали
проточени видения,
ще минем ли през всичките, сред пътя ли
ще спрем завинаги, без време.

Преминал ги е някога отдавна,
с най-прекрасен образ,
като рицар, най-хубавият мъж на моя край,
най-светлият
апостол – Караджата.
И слънцето е спряло. Черното море, като
огромна черна птица,
поело дъх, и най-голямата вълна ударила във
искри като злато.

Ще тръгна да го диря – зарад теб, осиротяла
малка родна земя.
Във всички ще се вглеждам. Ако ме очите ми
измамят
или ръцете ми не го познаят – своето сърце
в сърцето му ще впия
и ще извикам: „Ето го, дигни,
развявай най-високото си знаме.“

А после, нека ме претърчат, паднала пчела,
останала без жило,
над мене облаците да летят, и черните им сенки
да не спират,
земята да ме смеси със своя пръст, от мене
всички сокове изпила –
очите ми, отворени от радост, няма да угасват,
няма да умират.

ПОЕМИ

ЛУНАТИЧКА

На мостчето над манастира в манастира

Не дойдох, не съм, аз не съм дойдох,

сърцето ми е изгубило всяка

каква ли е изгубило всяка

каква ли е изгубило всяка

и рече ми: „Като“.

Споменах си дъщеря си и прегледах, спомнах си

и спомнах си дъщеря си и прегледах, спомнах си

и спомнах си дъщеря си и прегледах, спомнах си

Кубанката на „Албана“ в Неврокоп

не гледах.

А облаците се спуснаха

и с бели стапки изминаха земята

На луната минах бродещия кон

рековете минах и земята

престориха се разпореждат

и хората, прегледах и в полето

поглеждах, че вълнувах се

Месецът погледна саничката ми

успяха я

и прегледах в уличката през града

каква ли е земята.

ПОЕМИ

1932

ЛУНАТИЧКА

На моята племенница Катя

Не вийте, псета, аз не съм видение,
кръвта във жилите ми греме
като в затоплени легла,
ала от сън ме гизна месеца
и рече ми: „Ела“.

Станах от леглото си и тръгнах, минах двора,
нашата ограда
и сянката ми легна тука на площада.

Кубетата на „Александър Невски“
се гизнаха,
а облаците се снишиха
и с бяла тъкан къщите завиха.
На паметника бронзовия кон
разтвори ноздри и зацвили,
прозорците се разтрепераха,
а хората, пробудени и в полусън,
помислиха, че вятър свири.
Месеца победи сянката ми,
удължи я
и тръгнах в улиците през града,
като в магия.

Спяха къщите и улиците,
спяха лампите по стълбовете,
спяха в своите шинели часовите,
спяха релсите по „Пиротска“, до края,
спяха къщици като къртичини,
в тънки бели сънища обвити.
Само каменният дом, огромен, бял,
гледаше над целия квартал.

С петстотин прозорци гледаше в нощта,
петстотин човека в него спяха,
дишаха във сън
и в сън живяха.
Едните весели, а други тъжни бяха,
едните плачеха, а другите мълчаха,
едните „сбогом“ казваха,
а други се прегръщаха,
а младите протягаха ръце
и мускулите им напрегнати працяха
в устрем.
Секунди, птички, не шумете,
с крилата си не ги бугете.

Но ето, горе,
едно прозорче бързо се отвори.
Надникнах през желязната решетка
и видях
младеж, с очи големи, огнени,
със глас като вода избликнала,
Извика ми:
– О, Свобода!
– Не съм.
– О, Свобода, дойде ли най-подир.
– Не съм.
– О, отвори.
– Не мога, аз съм лунатичка,
излюпвам се като мушица през зори,
а през нощта се скитам сам-саменичка.
– О, отвори ми, ти жена,
ти птичка, ти светулка,
ти кацнал вече лъч на моето прозорче,
ти отвори, защото сам не мога.
– Ще съмне утре и ще ти отворят.
– Не вярвам в слънцето, ти отвори.
– Не мога, аз съм сянка,
аз насън вървя
и светлини ловя,
недей ме вика, сбогом,
– Отворииии...

Удари се гласа в кепенците,
в прозорците, в вратите,
залъкатушиха се в езерото светлините,
хората отвориха очи в уплаха,
ала помислиха пак: вятъра свири,
и заспаха.

А въздуха се разлюля и полетяха
вълните му огромни,
понесоха гласа и викаше далече,
примесен с милиони други гласове,
и викаше над всички: „Отворишии“,
и биеше тревога.

Тогаз удариха дванайсет часа,
като олово паднаха в вълните
и стана полунощ.

А в тъмнината се разля над нея,
над месеца и над звездите
проточен глас на рог.
Познах го. Идеше той отдалече,
от кулата на църквата „Света Мария“,
от краковската стара катедрала.
Един ден, рано, в шест часът,
аз влязох в тоя град с готически стени.

Живота ми започваше, опрян
върх здрави мъжки плещи,
и затова ликуваща, като царица влязох.
И в тоя миг засвири рога.
От шестстотин години свири всеки час
и въздуха се влива
като река в море,
като изминал час във вечността,
като душа, която се отделя
от тялото
и през света отива...

Бъдете тихи, мои стъпки,
не падайте в таз светла тишина
като засъхнали от бласто буци кал,
защото въздуха е океан от звуци,
затихнал за минута
и заспал.
Защото капе в него пулса на сърцето ми
и моя гръх се е разлял.

Звъни като камбана сребърна във него
песента
на птичката, която пее
на клончето и мисли,
че я слушат само:
нейната другарка в малкото гнездо
и трите топли яйчица под нея...

Кой разкъса въздуха със изстрел?
 Кой с светкавица преряза тишината,
 удари се в стената,
 в прозорците, в вратите?
 Счупени стъкла
 попадаха и зазвъняха.
 Стреснаха се хората във сън,
 рибките на спомените светнаха
 във седем цвята
 и угаснаха.
 Видях, през тесния прозорец на тавана,
 когато стреля във сърцето си.
 Не сварих с моите ръце
 да спра ръчицата...
 Сега лежеше цяла в кръв.
 Като че нивга таз ръка не се е вдигала,
 главичката не е лежала
 на топло рамо –
 тежка е и впила в пода като камък.
 А от сърцето ѝ изтича
 алена струя останала
 и с нея – сетната минута младост.

Когато слязох долу и почуках,
 майката подскочи,
 сякаш от усойница ужилена.
 – Ти коя си, белоока сянка,
 дето тъй ме гледаш зад прозореца.
 – Ставай, майко, бързо от постелята.
 – Що да ставам? Виждаш, че не мога,
 нещо тежко ми в сърцето легна.
 – Легна ти в сърцето твойто чедо,
 с тежка мъка, още непогребано...
 Как ще носиш нейната и своята?

Какви бяха тия мои пръсти,
 дето като пламъчета светнаха,
 като две омайничета грейнаха,
 дето я помахиха да стане,
 дето я отведоха до горе,
 дето ѝ вратичката отвориха.
 – Майчице ле, майко Богородичке,
 ти ли нямаш рожба на сърцето си?

И загреба с шепи от кръвта ѝ,
 та обля гърдите си и двете.
 – Майчице ле, майко Богородичке,
 ти ли своята рожба не нахрани,
 та откъсна мойто, недояло,
 мойто гладно чедо от гърдата ми?

А лежеше мъртвата на пода,
с две очи отворени, големи,
като две звезди, които греят
и огряват запустели ниви,
запустели къщи и дворове,
дето нищо живо не остана...

Не вийте, псета, аз не съм видение,
кръвта във жилите ми греме
като в затоплени легла,
но месеца ми рече пак: „Ела.“
И тръгнах.

Псета, неспокойни братя,
елате,
да ви помилвам по челата,
да ви погладя,
да заскимтите сгушени до мене,
със тез очи, безкрайно предани
и пълни с обич и открити,
да ме загледаме в очите.

И седнаха до мене псетама,
и аз седях на камъка,
а осем погледа замислени ме пазеха,
а мъката изплува от сърцето ми
и псетама видяха:
то беше долу, под земята,
във пещери, тунели и галерии,
където на челата
на минните работници огряваха светулки
и гаснеха,
а вятъра отнегде се провираше.

Ала във гръното бе задуха
и глухи удари изтежко падаха.
В стената имаше икона
и някой рече: „Бог на помощ.“
А друг отвърна: „Бог на помощ.“
Тук не се влиза просто като в дом,
тук подписът си слагаш:
каквото да се случи,
не ще е ничия вината.
А три пъти на ден отваря се земята
и влизат в нея пет хиляди души...

На дъното, отсреща,
копаеха двамина.
Видях как пещерата свойта паст раззина
и затаи във погледа си нещо
неуловимо и зловещо.

Когато стигнах до забоя, спрях,
отдръпнах се, като че замрях
опрени до стената.
Мократа им кожа бе залепнала,
сянка в хлътналата буза се е сгушила.
Не ме погледнаха,
на погледа не ми отвърнаха.
Какво им сторих?
Не исках ничии очи да ме погледнат,
не исках ничии ръце да ме докоснат
освен пияните от труд и от умора.
Над нас пращяха тежки пластове,
натискаха ни къщите и хората,
които спяха.

Така и аз съм спала.
Затоплена, разнежена от тия възлища,
със блясъка на черни диаманти,
сънувала съм океани и простора,
с големите световни параходи,
със палуба на петия етаж,
с небе огромно и високо
и с облаци, челата си опрели
до други светове...

А тия двамата
тогава са дълбали
под мен земята,
живи закопани,
с ръце, превърнати на камък,
и с мускули, превърнати в въжета.

Дайте ми копачката, да потече
потта от моето чело,
да ме сроди със вашето тегло,
да се обърнете и братски да речете:
„Ела при нас.“
Уви, копачката е тежка за ръцете ми.
На гръжката ѝ някой издълбал:
„Пази ни, Боже, под земята,
а горе – майките, жените и децата.“
Къде е моята съдба ?

Не съм ни майка, ни жена,
ни родно чедо в някоя страна.
Не ми отвърнаха за сбогом
и тръгнах из тунелите сама.

То беше, псета, моя черен сън.
С отворени очи вървях през него.
Той гледаше през лампите-светулки,
говореше с гласа на срещнати миньори,
заслушваше се в скърцащите пластове над нас,
догдето спря до осемнайсет коня,
стълпени до завоя.

Когато ме погледнаха конете
с очите на нощта,
рекоха ми:

– Толкова отдавна
във тез подземия сме снети,
че слънцето не можем да си спомним.
А щом фосфоресцираха ръцете ми,
извикаха;

– Недей ни слънцето напомня,
от мъка ще умреме,
защото сме на до живот затворени.

– Защо ви са очите ви тогава?

– Много са ни. Само гледаме
лампите-светулки, като гаснат.

– Що ви са ушите в тая пустош?

– Малко са ни, да се вслушваме
в подлото кикотене на газа,
като дебне под нозете ни.

– Що ли ви е тая буйна грива?

– Що ли ни е...

Още не отвърнаха, и еком
тъмното разкъса,
сринаха се тежки колелета.

– Пълна вагонетка се откъснала.

Спряха се ръцете и прекръстиха.

– Тичайте, конете. А конете,
чакаха в тунела, на завоя,
чакаха затихнали, смирени,

чакаха чудовищния удар,
който на секунди да отнеме
черното от мътния им поглед

и да блесне за секунда слънце
в спомена на някакво детинство,
смачкано с изтеклия им мозък,

релсите обляло и с кръвта им
смесено...

Какво направих?
 Горе техни братя
 мъкнат в дъжд и вятър
 пътници до заранта.
 Виждах ги да тънат във калта,
 сред улиците, претоварени,
 а хора да ги бият със камшици.
 Тогава бяха и си мислех:
 „Хора без сърце.“
 А в моя миг
 съдбата им не спрях.
 Защо ми са тогава тия две ръце,
 безпомощни ръце!
 – Недей си спомня за конете –
 рекоха ми псетата –
 и не мисли, ела със нас.
 – Тежи ми моята безпомощност като вина.
 – Не си отивай.
 – Сбогом,
 месеца ми даде знак да тръгна пак...
 И дълго виха псетата след мене,
 и плачеха,
 като деца от майка отделени,
 и гледаха с очи от глад измършавели,
 с очи като къщурки,
 изхвърлени накрай града,
 с прозорци – сиви дупки.

А месеца бе омагьосал къщите,
 дворовете и хората в леглата.
 Сенки падаха по покривите от нещата
 и замагьосани лежаха;
 като в прозрачно дъно
 изправените стъбълца стояха;
 като във тиха езерна вода
 в съня си беше потопен града.

Бъдете тихи, мои стъпки,
 под стряхата са сгушени гнездата,
 а има вече птички в яйчицата.
 Промъкнах се от стряхата на протоара
 и тръгнах по алеята отсреща,
 където дълги сенки от дърветата
 налягали мълчаха, а листата
 не можеха дъхът си да поемат
 от тежестта на тишината.
 Но светна зад алеята прозорец,
 вратата се отвори,
 падна светлина и тъмното заля
 възторжена вълна
 от музика и танци.
 Живот, вземи и мене,
 ето ми ръцете...

Ала излязоха оттам
с блуждаещи очи, замаяни по двата,
не ме видяха, нито чуха, само
в очи се гледаха и като в сън вървяха...

Удари градския часовник три.
Защо започна моя ден със нощ?
Защо отсреща лампата гори
във долния етаж
и хората не лягат още!
— Усмихна се, видя ли —
рече старата жена,
а младата отвърна:
— То е на добре.
— За първи път от толкова дни и нощи.
— Измъчва себе си и нас.
— Легни си, майко.
— Ами ти?
— И аз.

Във стаята лежеше болен старец
и умираше.
Видях как месеца в прозореца му свети
и как измъква болното сърце
и пие сока му като на цвете.
Старецът умира,
а няма никой. Спят и двете.

ДРУГОВЕРКА

Удари градския часовник четири,
затвори някой двете порти
на погледа последен,
и други две
за други свят отвори...

Старецът умря. И аз видях
и дишането си със неговото спрях,
и дишах с него до последната секунда
и ето, аз съм жива,
а стареца го няма.
Кога прекрачи прага,
къде е той, какво е смърт
и за какво е тя?

Остана на лицето му усмивката,
която взе и върна на света.
Разплитай ме от своята синя мрежа,
о, нощ...
Часът е пет и някой може би умира.
Не искам твоите студени пръсти, Смърт.
Зад хълма месеца спокойно се прибира.

Не искам твоето докосване на скрито,
когато всички спят.
Няма да ти дам сърцето си
месеца да го изпира.

Витоша е кървавочервена,
кръвта във жилите ми се пробужда,
и аз съм жива, жива, жива...

В казармата засвириха заря.

Тра-та-та-та-а-а-а-а...

Като през конски ноздри
мина ясният бакърен глас
и ме прониза.

Утро, уга!

Слънце, уга!

– И аз, и аз.

– Мушице, ти ли си?

Тра-та-та-та-та-та-а-а-а...

ДРУГОВЕРКА

Няма купувачи

в будката за стари книги,

в гетото на Братислава.

– Стоката му под праха остава.

– Не чува, сигнал е на прага и чете.

– Книгата е по-голяма

от мършавото тяло.

– Листите обръща

от дясно към ляво.

Часовника върви обратно.

– Ей, продавачо.

Измъкна погледа от книгата,
погледна ме през двойни очила
и рече:

– Зная те, ела! –

И сне от лавицата тежка, стара книга
и я отвори.

Тогава изведнъж си спомних как повтори
баща ми преди смърт:

„Да не забравиш, че си внучката
на цар Давида!“

А продавача рече:

– В твоето сърце лежи
двехилядогодишната обига,
а в твоите очи останаха
звездите на Обетованата.
Тъй рече старецът и тъй ми се усмихна,
че завъртя стрелките си обратно
часовника на мойто време.

И стори ми се всичко вероятно,
и страшното захвърли своето бreme,
съня очи отвори
и сякаш Бог отново
твори света от слово.
Тогава спомних оня млад другар,
с очи на асириец,
с маслинени коси,
отметнати назад,
със поглед, в който зрееше на слънце
грозда на Обетованата земя,
със глас, във който
завъняха чистите звънци
на белите стада във Халаад,
който ме попита дали зная рогината си.

Отвърнах му:

– Не съм я виждала, защото
израснах между тръни в мъничка земя,
където влагата проникна в моите кости
и ме болят сега...
– Била си цял живот на гости,
а си родена в нивите, всред класовете,
под слънцето да искаш Царя,
ти, Рут, царицата на вековете.
– Усещала съм как сърцето ми изгаря
във гордостта на най-могъщия пророк,
ала не знаех своя рог
и затова сънувам Дунава
и равнините му, където
моего детинство хващаше със поглед
птиците във въздуха
и стъпваше във златото на зрели ниви...
Там падна царската ми греха,
защото бяха сиви-посивели
хората на моя край от робство...
При тях останах, но не ме видяха...
– Ще кажат „друговерка“
и ще се отвърнат...

– Ще спра тогаз над цялата земя,
за да ме види от едно небе
единственият Бог...

– Ще се отвърне Бог от тебе,
тъй както се отвърнаха ония
и както се отвърщам аз...

Тъй рече младият приятел
и ни веднъж не се обърна.

Ах, продавачо, дай ми тая книга:
в нея ще намеря може би
кътче да се свия,
защото съм жена – полудете,
защото не по силите ми е да нося
две съдби
в едно тъй мъничко сърце!

НАД КРЪЧМАТА

Шумете, мои цъфнали липи,
преливайте от сребърно във черно,
нощта във себе си и мен, и вас попи,
балконът ми е в вашите листа,
звездите ми са близо – а далеч града.

Моите минути са заспали,
защото се проточиха
и като пътища, които чакат,
легнаха пред прага.

Долу, в кръчмата, оплакват гните си
и пият,
и не усещат, че в джоба им отляво
часовника върви
и че отмерва техните минути,
откъснати и нервни.

Пияници, другари, невидели
по-дълъг път от чашите до устните,
от устните до потъмнелите си погледи!

Излизат от сърцата ви пчели
и дирият малкото в тревата скрито цвете
на спомена,
че то, макар убого,
има си коронка
и в росата свети.

А кошерите, вашите сърца,
са празни още
и мъките ви, търтеи –
ягат
мега от лани.

Нима не са до днеска изживени
тежките ви спомени, когато
през улицата минахте в вериги,
а около ви – сбрани гечурлига
гледаха със страх и любопитство.
И изведнъж едното между тях
извика: „Татко!“, и избяга...

Лежахте между четири стени
като във орех ядка почерняла,
като куршум, когато се забие
във стройно, богро, живо мъжко тяло,
като дете, което се роди
и пак умре,
преди да е живяло.

А дните ви, откъснати от вас,
като от вятър грабнати листа,
излизат празни, в празното се носят,
като сапунени мехури над света...

Шумете, мои цъфнали липи!
Преливайте от сребърно във черно...
Нощта и нас, и вас, и тях попи,
часовника сега върви отмерено,
а два дни пие моя бледен мъж,
с очи като пиявичеви рани.
– От къщи не излязох ни веднъж
от лани, срам ме беше...
– Детето с теб ли е?
– Със мене... все ме пита:
„Де е мама?“...

Шумете, мои цъфнали липи!
Преливайте от сребърно във черно.
От заранта тоз старец се запи
и като луг на себе си говори:
– Видя ли как намери за кръчмарина,
намери и за погребение,
а рече „няма“ на детето си,
когато толкоз ти се молеше...
Сега не иска нищо... клетото...

Шумете, мои цъфнали липи,
а виѝ не се плашете
в гнездата си, врабчета,
скрийте си главите под крилцата
и заспете.

Изляха се секундите в минута
и капнаха във времето, догдето
падна бялото перце
от стряхата ми на балкона.
Рязна ми сърцето като камък
тежка песен монотонна,
негърска.

Танцуват долу:
младия и нервен господин
със двете тънки гами.
Болен бил...
а пие винни пари
с тютюневия дим,
опиѝ се от погледи измамни,
а в кръвта му
страшния бацил се приближава
до тънката неуловима нишка
на мозъка му.

Ето —
догдето саксофона пропищѝ,
догдето малката секунда
капне във минута,
догдето падне бялото перце
от стряхата ми на балкона
— писъкът му ще се смесе
с писъка на саксофона.

Звезда разряза тъмното небе —
сега е август.
Долу пиѝт. Спри грамофона...

ПО ОРБИТА

Самички ни намира във леглата
тресавицата на земята,
а ние се притискаме у таз земя,
докато времето не смее
да спре нито една от своите минути,
докато по вълните му минава
невидимо
вестта за смърт.
Но тя отмина и не спря
и само писна твоята сестра
от болка.
Ти я грабна и отнесе бързо
във оня дом, където светлината
от лампите, по-бяла от стената,
като във крушка електрическа огрява.
Наоколо легла, а в тях лежат жени,
с очи отворени,
с очи като прозорци,
с очи като фенери мътни през мъгла,
с очи, в които майката умира,
с очи, в които Божето проклятие
над първия човешки грях
своя край намира.

Сред вой и вук, и резове охрипнали,
сред болки, за момент утихнали,
сред нечовешки писък – изведнъж изгрява
иззад Небитието
светло същество.

Като звездица подир буря,
като във тъмно паднал лъч,
като гъждовна капка, капнала във жега,
като усмивка подир дълъг плач...
Времето го грабва
с първата минута,
с втората, със третата
и го отнася,
а майката заспива...

Тогава почва някаква игра:
от нея пада всеки миг по лист,
а нему всеки миг израства нов,
тя спира стъпките си,
то ги зачестява,
тя вика – то не я познава
и тегли, без да знае
нишката, която е останала
във нейното сърце,
а тя от болка го притиска
с двете си ръце.

ПО ОРБИТА

Слънцето ги гледа,
радостно и топло, и невинно,
завлякло в своя омагьосан кръг земята
и нас със нея...

СЪВРЕМЕНИЕ

МЕЧТАТЕЛ

НОВИ СТИХОВЕ

1963

СЪВРЕМИЕ

МЕЧТАТЕЛИ

Родихме се в епоха на мечти,
растяхме в пламъците
на горещите желания,
обливахме лицата си
със лунна светлина,
за да се разхладим,
и не разбирахме защо
сърцата ни се блъскат
в тесните гърди,
защо болят на раменете ни
онез места, където трябвало
крила да ни поникнат,
защо очите ни
не могат да достигнат
пропуснатото щастие,
защо не спират
нито миг!

А имало очи,
които са умирали отворени
за живия живот –
в предсмъртния им вик
горяла думата „народ“,
Те щастието бяха уловили!
Сега пристигахме при теб,
Съвремие богато,
с отворени души,
но с празни глави...
Защото бяхме ний
мечтатели,
защото от мечтите си
творяхме песни
и само тях ти носим.
Вземи ги като дар,
а нас –
като бедните шурци
ни приеми.

СЪВРЕМИЕ

Ти си моето усилие
и мойто превъзможване,
възторгът ми и възмущението,
гневът и радостта
на мойта кръв –
ти времето си,
гето не ми стига,
ти моята омраза
и любов.

Не искам друго време
към себе си
да ме притегля,
пропуснатото щастие
ръце да ми протяга,
ни майска нощ
да ме прегръща
и да ми спомня
раздялата преди
прегръдка...

Аз искам твоето вълнение,
 аз искам твоите
 приливи и отливи,
 аз искам в сънищата си гори
 да бъда върху твойта гръд,
 защото чакаш
 от мене мъжество и вяра,
 защото всякога отсъждаш
 мяра според мяра,
 и твойто име е закон,
 защото,
 о, Съвремие,
 във твоето съзвучие
 аз се превръщам
 в тон.

ЖИВОТ

Кланн в сърцето ми,
 засято зрънце
 от сърдечна обич –
 светни ми
 пред очите, възленче
 в разрита пепел –
 открий ми се,
 пътечка
 в гора непроходима –
 звънни в гърдите ми,
 звънче,
 да не заспя,
 когато някой ме зове
 на помощ –
 подай ръката си
 над пропастта,
 но втурвам ли се
 в огъня,
 не ме възпирай,
 благославяй!

ПОВИК

Във тоя век,
 когато е натиснат лоста,
 за да прехвърли
 тежките висящи
 мостове
 от топлата земя
 до лунните студени
 кратери –
 когато устремът
 широко е разтворил
 крилете си, да свърже
 в едно далечините
 и пространствата –
 когато е светът превърнат
 в бдение,
 а ний сънуваме –
 когато сме за бъдеще родени,
 а миналото споменуваме –
 когато се заглеждаме
 в растежа бавен на цветята,
 а времето ни гони –
 не сме ли ний
 избягалият рояк
 от майчиния кошер,
 когато подивее
 в дълбоки клони?!

ДНЕС...

Днес сме часове на обичта
 пред алчност и омраза,
 днес подаваме ръка за братство
 срещу вражда и злоба,
 днес притискаме в сърцето си
 търпението
 и теглите юзгите
 на порива си
 срещу заплахата.

Затуй нощта навежда
 звездите си
 над нашите чела,
 а слънцето ни пази
 да не пламне
 преди време
 прикритата искра
 във нас
 и да не прегори.

Защото днес сме бдение,
стаило своя гъх,
защото сме превърнати в надежда,
с която храним своя гух,
защото бъдещето е избрало
да бъдем земно огледало,
в което и небето се оглежда!

НА ПРАГА

Богата ли съм,
бедна ли,
че спях на прага
между сегашните
и миналите дни,
че се родих тъй рано
и няма да прекрача
в бъдещето?

А пълни са очите ми
с гигантските чертежи
на бъдещите планове –
пълни са очите ми
с неизмеримия за моя поглед
устрем на ракетата,
летища всред планети и звезди.

Богата ли съм,
бедна ли,
че мойта мисъл,
избързала ме изпреварва
и след ракетата лети?

О, моя мисъл,
 тъй съм бедна,
 когато ме оставяш
 сама във тая бездна,
 наречена живот,
 в която всяка правда
 с човешка кръв се
 изкупува...

И все пак съм богата,
 че живея,
 че в мое време
 човек бе оня,
 който се провикна
 в небето със човешки глас:
 „О, как е хубава земята!“

НАСЛЕДСТВО

Видения на миналото,
 сърца неогорели,
 копнежи със прерязани ръце
 и устрему,
 настрег път спрели –
 нося ви като наследство
 в себе си!

Скъпи имена
 във моето съзнание
 вдълбани,
 тласкате ме
 с непостигнатите свои цели,
 брулите ме с пламъка
 на недоизживяните минути,
 връзвате живота си във моя,
 мислите си
 в моите мисли вплели.

Но аз съм жива
 и не съм видение
 и трябва да вървя
 във крак
 със живите!

А тежко е да ги догонвам
с толкова товар!
Почакай бърз, стремителен
водовъртеж
на днешния ни век!
Време не остава за миналото,
а то е в мене,
като да имам два живота
с две сърца.

О, лекота и ритъм
на живота!
Влека товара си
както комета
своята опашка
и се стремя да полетя,
в живота да се врежа,
да тласкам с моите
цели непостигнати,
да бруля с моите
устреми препъвани...

ВЯРА

И в мрачините
на живота ми заплетен,
и в ясните му
като утро дни
аз искам мир.

Аз искам мир,
когато ровя в своята гуша
да диря себе си,
и мир,
когато се стопявам
в потока общ
на милиони хора.

Аз искам мир,
когато са очите ми препълнени
със зеленина и цъфнали гървета,
и мир,
когато в погледа ми,
замъглен от сълзи,
светът е разкривен
и грозен.

Аз искам мир,
когато искрица от мисъл
превръща малкото в огромно,
и мир, когато любовта
превръща времето в безкрайност,
когато просто, близо до човека
спира вечността.

*

Мирът е полубудното
щастливо състояние,
когато зашумят край твоя дом
канадските тополи
и ти си мислиш, че шумят
във Добруджа безсинурните ниви
и че шумят
във своя вечен бряг
на Черното море вълните.

Мирът е в поднебесните комини,
до облаците спрели, които в синьото небе
чертаят гъмища с кореми бели
и черни гриви, а под тях,
в завода долу,
утробата креши опиянена,
че ражда благото
на ръкотворен труг!

Мирът е в утрото,
когато се пробудиш
и някакъв приятен гълг
те чака,
защото слънцето,
огряло стаята,
превръща всичко
в багри и лъчи.

Мирът е нашето сърце,
където
грехът ни, пригаен, мълчи...

*

Мирът е малката градинка
на село, под прозореца,
и цъфналите ружи в нея,
мирът е детският ни глас
за хрупкава коричка,
мирът е във очите на дете,
в душата ни,
изкъпана във тях.

Мирът е красота!
Мирът е веселият труд!

Мирът е сватбата
на щастието със труда!

Мирът е жаждата за обич,
прегръдката подир раздяла!

Мирът е вярата ни във мира!

УСТРЕМИ

РОДИНА

На Добруджа

Проникна ми в снагата
твоят слънце,
проветри ми косите
твоят вятър,
просторът ти
в душата ми се вля,
а тъмните ти нощи
ме научиха
да диря светлината
при звездите.

Ти вдъхна в мене
мисълта за вечност,
защото съществуваше,
преди да стана твоя –
защото твоето море бе
вечно,
преди да ме изкъпе
в своята пяна.

Бях хубава,
защото ти бе хубава,
преди да ме родиш.

Бях пълна с топла обич,
защото зреели житата,
когато съм се раждала.

Покорна бях и непокорна,
защото ти си търпелива
и бунтовна.

Сега аз вяхна
и се разцъфтявам,
умирам и се раждам,
защото ти,
откакто свят светува,
умираш и се раждаш,
и цъфтиш!

УСТРЕМИ

УСТРЕМ

Какво видение
към облаците устремено!
Какво бучение
и шум, и звън, и грохот,
и хора, като мравки запълзели
по скели, стълбища, площадки!

Родино моя малка,
могла бих с педя да те меря,
а как се вмести в твоята гръд
тоз устрем, таз човешка воля,
за да родиш гигант!

Като камбани бият
чуковете
и пагат тежко
в острия звънтеж
на ламарините!

Това е музика,
оркестърът
на всички тонове и звуци,
събрани тук
в единен ритъм!
Стоя замаена
и сецам как минава
през мене мощната вълна,
и как ме грабва
лудият въртеж
и ставам колелце,
което пее
и като в танец
се върти!

ПОЕЗИЯ

Ти ме освободи
от мъката на самотата,
когато скуката
загизва мозъка ми
и горчилката на ревността
се сгушва под езика ми –
когато нокти волята забива
в дланите,
а умореното сърце се спотаява
и само пулса в слепите очи
говори за живота в мен.

Днес ти ми подари
земята и човеците,
приблужи небето и звездите
и ме направи част от тях –
ти ускори вървежа ми
и върна радостта ми –
ти ме научи да не вярвам
на образа си в огледалото,
със бръчките на времето,
с кора на застаряващ
гъб...

Ти вля живот в кръвта ми
 и аз живея втори път!
 Ти милион очи ми даде
 да виждам и през легена стена
 в сърцето на човека
 скритата искра,
 духа му, неизтлял
 на прах.
 Ти ме спаси от бързата присъда
 над невинен,
 за да не падна
 в тежък грях.

Да можех като теб
 да стана песен,
 родена от самата мен,
 да можеше да бъдеш винаги
 началото на моя ден!

МИГ

За тебе се родих, живот,
 и полетях като звезда
 зад хоризонта.
 Видях се пътьом само,
 но поех очите ти
 и гледам с тях.

Дали съм твоя спътница,
 или съм твоя сън!
 Дали съм твоя мисъл,
 или твоя кръв?
 Не знам...

Усещам те като начало,
 усещам те и като край,
 а ти си вечност!
 Ти, живот, си вечност —
 аз съм само миг,
 но завинаги на теб
 отгаден!

ИНТИМНО

РАДОСТ

От горния етаж
се ронят стъпчици:
проходило гете!
Ех ти, радост,
гето раззвняваш
кристалите
на моя полилей
и с всяка стъпчица
пропява птичка в него!
Мълчете, мои книги
в етажерките,
задръжте мъгровостта си!
И вие, ръкописи и писма
в архивите,
снишете своя глас:
гете се е родило между нас
и вече тръгва с първи стъпки
и пее с песента на слабейче
във моя полилей!

Не вярвате ли?
Скрийте своята
невяра,
сърцето вярва,
нека то говори!

ОЧАКВАНЕ

Пак съмна и пак чакам.
Какво е то – не знам,
но все го чакам!

Днес утрото ми обещава
генят да бъде дълъг
и бременен с надежди.
Щом звънне някой,
аз потрепвам,
щом чуя глас отвън,
кръвта залива слепите очи,
щом лъхне от прозореца
априлският ветреца,
поглъщам с поглед планината.
И тя, набъбнала с надежди,
поднася пъпките
на сухите гървета
към слънцето...

Какъв прекрасен дълъг ден!
И него ли ще изсънувам?
И пак ли ще дочакам
звездите да изгреят
и като зрели плодове
да падат
заг хълмовете?

Не зная как са чакали
жените на Копривщица,
но зная как се чака...

Не барбате ли?
Скриване фобите
вдига,
съществува барба,
и така тя се бари!

ПРИЗНАНИЕ

Косите ми са побелели вече,
а ти, сърце,
ти вечно зеленееш!
Все изпреварваш времето
и мислиш,
че си в епохата
на братството.

Когато нашите другари
спорят
от Черното море
до Ядренските
ласкави крайбрежия –
ти все дочуваш галещия полъх
на тихите вълни
и се препълваш със любов.

Прегърнала би всеки срещнат,
целунала би цялата земя...
Какъв позор!
На твоята възраст!

О, моя възраст,
враг си ми, аз знам,
но вразуми се най-подир,
а ти, сърце,
по-скоро ме спаси
от себе си!

ВЕЩИ

О, мои вещи,
не искайте от мене нищо,
защото знаете,
че ще ме надживеете,
и ви е жал...
Усещам как ме гледате
от всички ъгли
и четете по лицето ми,
кога разтварям плик,
дали писмото ме е огорчило.
Усещам как ме гледате другарски,
когато се завръщам уморена
и хвърлям маската от своето лице,
избърсвам си усмивката
и накитите снемам –
и като сядам до бюрото си,
такава тишина ми пазите,
че мога да открия в себе си
ония приказки и песни,
които се превръщат на усмивка!

Понякога съм ви напущала,
защото ме притеглят
далечината и високото небе,
но щом се върна,
виждам как без мене
тъга ви е покрила с прах,
лицето ви забулила.

О, мои вещи!
С колко радост се посрещаме,
когато светните,
избърсани от моята ръка,
когато разговаряме безмълвно
всяка вечер,
без да помисляме,
че някой ден
не ще се връщам вече,
а вий ще чакате, ще чакате...

ТЕЖЪК ЧАС

Защо тъй бързо идва краят?
Аз още не успях
да видя моя свят,
да полетя в небето –
аз още не успях
да кажа на един човек,
че цял живот съм го обичала,
и не успях да викна
с гласа на най-голямото си
възмущение,
гневът си не съм пуснала на воля,
макар да ме затиска всеки миг.
Аз още не успях
да смачкам своята ненавист
и да се укротя,
за да подам ръка
на оня, който ме ограби,
и чашата не съм изпила
до дъното,
и ни веднъж не се провикнах:
„Стига, аз се наживях!“

Таз бяла стая
ще ме заличи!

Сестрице, помогни!
 Знахари, богове, магесници,
 недейте ме оставя
 да тъна в празното,
 във нищото на онова,
 чието име още не изричам,
 но вече знам,
 че то е края,
 че оттам
 не ще се върна...

О, живот, загръж ме ти!
 Не се боя от смърт,
 но теб обичам!

Отваряйте прозорците,
 стените разрушете,
 животът да нахлуе,
 елате, богове, магесници,
 знахари,
 дайте ми
 най-тежкия живот дори,
 но ти,
 ти мое сърчице човешко,
 не спирай, тупай, тупай, тупай!

САМОТНОСТ

Откакто ме изнесоха
 и не се върна вече –
 откакто никнеш като стрък
 над своя гроб,
 аз „мамо“ не съм казвала.
 В сърцето си погребях тая дума
 и не съм ничие дете.
 Остана почеркът на твоята ръка,
 по него да гадая:
 колко грижи са те глождили,
 колко тежести си носила,
 за да се разкриви така!
 Останаха медалите,
 които прозвъняват,
 за да възвестят,
 че ти си първенец!
 Те не разбират
 и не знаят,
 че има смърт
 и че е краят...

А аз живея
и вървя, и бързам,
и ето, скоро
ще съм връстница твоя.
Тогава ти не би могла
да бъдеш моя майка,
ни аз
на майка си дете!

А как бих искала
да сложа огорченото сърце
във твои шепи,
да усетиш
колко грижи са го глождили,
в колко мъки прегоря,
за да простиш
на свойта дъщеря,
че толкоз дълго е
без теб живяла...

ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ

1967

Та ми гледай...
Колко съм обичала да те гледам,
колко да те обичам в нощта,
и колко да те обичам
и днес, когато си тук,
и да ти бъда близка.

Гледай ме, гледай,
гледай ме, гледай,
гледай ме, гледай,
гледай ме, гледай...

ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ

Ако ти е скучно

на тая безкрайна нощ,

тогава ми се обърни

към моята малка нощ,

към моята малка нощ,

към моята малка нощ.

Ако ти е скучно

на тая безкрайна нощ,

тогава ми се обърни

към моята малка нощ,

към моята малка нощ,

към моята малка нощ.

Ако ти е скучно

на тая безкрайна нощ,

тогава ми се обърни

към моята малка нощ,

към моята малка нощ,

към моята малка нощ.

НЕПРИМИРИМА

Плашиш ме,
велико Мироздание,
като разпъваш мисълта ми
до своята неизмеримост!
Земята ни е точица във тебе,
а в тая точица е мойта обич
и моята омраза,
и силата ми, а не мога
да ги разтегля
до размерите ти.

Ти ми даде:
копнеж към своето величие
и разум да проникна в тебе,
и жажда да те опозная,
а идва ден и трябва да изчезна
и да ти върна всичко!

Гледам Изгрева,
гледам Залеза
поглъщам Вечността ти
и чакам своя край
непримирима...

ПРОТИВОРЕЧИЕ

Тъгата ми е монотонен гъжд,
звънящ в прозорците до зоранта.
Понякога е лунна светлина,
обляла моите коси,
проникнала в съня ми,
избликнала от него
в кротки сълзи.

Но съмне ли,
отворя ли прозореца –
тя литва срещу идващия ден!
О, ден на младост, труд и слънце!
Прехвъркне птица над главата ми
и аз усещам своите криле,
настигне ме на път
дружина от младежи,
и зачестявам стъпките си с нея,
пресрецине ме случайно поглед на дете,
изкъпвам се във синия му извор!

Но щом се свечери,
тъгата ми се връща
все същата,
все неотлъчна
и аз разбирам, че не мога
нищо без слънце,
нищо без тъга...

ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ

Почакай, слънце.
 аз не съм готова
 за следващата нощ –
 денят ми не е свършен още!
 Не се преборих с съвестта си, –
 за да ѝ давам право на почивка.
 Току-що се научих да говоря
 със камъните и дърветата
 и още не запълних своя ден
 със мъдростта им.
 А ти ме караш да си лягам
 и си отиваш тъй спокойно
 и тържествено
 с огреяните върхове на Витоша,
 със подновените от багрите на залеза селца,
 с илюзии за утрешния ден!

Почакай, дай ми време
 да разбера как може да се спи
 във тоя разтревожен свят,
 когато е безсънието съвест,
 а съвестта е ден?

Почакай, слънце!

ТЕЖЕСТ

Цялата ми същност се превърна в обич
 от жалост към объркания свят,
 от милост към загиналите рано,
 от радост към родените сега.
 Тежи ми тя до неподвижност,
 до себепаряване,
 до смърт!
 Сърцето ми е станало
 гранит напечен и слънчасал.
 Какво да правя с този товар?
 Чии плещи да се обременят?
 Не е ли по-добре да се скова
 на мястото си, да заседна
 в пръстта, да се забия
 като скала в земята?

Тогаз ще ми е леко може би...

БУРЯ

Бучението ти, примесено със гняв,
се блъска в бреговете.
Предсмъртен вик ли е пронизал
твоята сила,
зловеща вест ли носят твоите вълни
оттам, където залпове изригват
в двубой с живота?
Доидох при тебе за почивка,
а ти се мъчиш да ме стреснеш
и блъскаш вятъра във моята врата!
Не се мъчи!
Не духай като змей със пламъци –
тревогата е в мен насъщна,
гори от кроткия ти лъх
би се пробудила...

НЕСПОКОЙСТВИЕ

Трепери на шурците песента,
танцуват младите гръбчета,
разкършени от вятъра.

Нощта е неспокойна.

Кепенците отворени се блъскаат
и ме плашат.
Усещам как земята се върти,
как мравката не спира.

Кога ще си отгъхнат те?
Кога?
„Не се вълнувай!“ – казвам на сърцето си.
„Почивка няма!“ – ми отвърща то.

Защо не спрат звездите в своя път?
Нима и те не могат да си светят
спокойно и щастливо,
а все трептят, трептят, трептят...

ПО ОРБИТА

Изстреляна съм в орбита
без нито миг застой!
Не виждам в пътя си
завършени и спрели форми
и не усещам,
че се движа!

Но щом заспя,
минутите крадат от младостта ми,
за да се будя мъдра всяка заран.
О, скъпо заплатена Мъдрост!

Как не можа да ме отвърнеш
от опита да се откъсна
от орбитата
и разбунтуваното ми сърце
не укроти!
Нима е искала да плувам безопасно
между земята и небето!

Откъснах се!
Откъснах се и пагнах
пред портичка, със камъче подпряна,
върх мека, топла пръст...

А Мъдростта ми отлети
и се стопи...

ХАЛЮЦИНАЦИЯ

Сегя в сърцето на часовник,
 следя секундите, минутите и часовете
 и виждам как във кръг минават месеците.
 Отвън се блъскат във прозореца ми
 звуци, тонове, звънтежи,
 бръмчи в небето самолет,
 изстреляна ракета в моя миг се носи
 по орбитата на земята
 и времето си изпреварва.

Защо съм неподвижна тук
 и мисълта ми се е свряла
 като врабче под стряха?
 Не мога повече,
 не искам бавното движение на времето,
 измервано в секунди,
 когато дори хвърления камък
 със устрем полетява!

СЪВЪЕД

Със лакти ще разбия
 стените на часовника,
 ще полетя
 и нека ме измъкват под трамвая
 с провиснала ръка,
 с отметната глава,
 с опразнено сърце,
 в което вече няма
 нито стрелки, ни време...

СВОБОДА

На клончето е кацнало и пее.
 Свободно пее, пълни въздуха със песен
 и всичко живо я поема.
 Кой би оспорил свободата
 на вятъра, когато грабва песента
 и я разнася?
 А тежкоклонестата вишня
 с напъпилите вече плодове,
 когато сокове набира в жилите си –
 кой би я спрял
 свободно и във ритъма на песента
 да ги разлива в своя плод?

Слушам, слушам, слушам
 и нищо не запречва свободата
 на мойта мисъл да лети,
 дори да се промъкне
 в дома на моя враг, за да поуска
 една целувка братска.

Слушам, слушам, слушам
 и в мен расте свободната ми воля
 да обичам,
 да се гневя
 и да се втурвам
 в огъня дори
 с протегнати ръце...

ВЕЧЕР

Морето е забулено със зрач,
не виждам нищо, а само усещам.
На Калиакра фара мига отдалеч.

Тиха морска вечер.

Денят ли свършва тук,
или животът?
Това море, невидимо в нощта,
поглъща моя свят
и го стопява.
Но грейне фара,
стресне тъмнината
и всичко оживява.
Каква игра!
Каква чудесна репетиция:
да гледаш как умираш и как се раждаш пак!

ПОСВЕЩЕНИЕ

На светлата памет на Боян Пенев

Ти ме научи да разбирам
невидимото съчетание
на тоновете
и вплетената твоя мисъл в тях.
Във трепета на твоята ръка
усещах ритъма на чувствата,
във твоя поглед изживях
тъгата на адажиото
и радостта на скерцото.
Макар да не те виждам,
макар да си превърнат
в бръшлян, обвил гранита
на своя паметник,
аз те долавям
в хорала на нощта,
в мелодиите на гения.

Светът е пълен с музика.
Светът е пълен с теб.

НЕ МОГА...

Не мога да те изнеса от моя дом,
 неизживяна радост,
 бял гълъб в моето сърце.
 Летяха снощи жерави над нас
 и учеха гецата си на изгръжливост.
 Нали е вече есен...
 А мен не са ме учили,
 крилете ми не са заякнали.
 Какво да правя с тебе?
 Ще издържиш ли самотата
 да гледаш през прозореца морето,
 със жажда да летиш,
 със мъка да не можеш!
 Притискам те със две ръце
 да не изхвъркнеш,
 птичко моя,
 пламъче във моето сърце,
 последна радост моя –
 какво бих правила без тебе,
 изоставено гнездо,
 на ветровете плячка...

ХИПНОЗА

С тъга проникваща,
 с желание, което те гори,
 със устрема да ме обсебиш,
 със трепета от някакво докосване,
 което никой не би разгадал,
 но искрящо в очите ти –
 недей се приближава!
 Не би могъл да смъкнеш от плещите ми
 товара на годините,
 под който се боя очи да вдигна
 за среща с твоя поглед,
 недей съдбата предизвиква!

Аз вече се преборих с нея:
 отстъпих себе си и теб отстъпих,
 и тъй я победих.
 Но чух насмешлив глас
 и се пробудих от хипнозата...

Наоколо ми празнота, но в мен
 такава детска радост зазвъня,
 че ми се смъкнаха годините сами
 и светлина излъчиха очите ми.

Благодаря, Съдба,
 за този прекрасен миг!

АНТЕНА

В живота ми незабелязано
се вмъкна някой,
премина през очите ми,
заседна в моето сърце
и гиша чрез кръвта ми.
Добро ли, зло ли стори,
той не знае,
защото се не спря
да задържи ръката ми.

Но оттогава аз се плаша
от всяко ръкостискане,
от всяко неочаквано докосване,
от случаен поглед.

Може би неизживяното ми щастие,
пропуснатата ми любов
не ми прощават?
Те може би ме гонят
и в мен звънят като в антена?!

ДВА СВЯТА

Прегърнаха се двамата,
преляха своята кръв
един във друг чрез погледи,
чрез стиснатите длани,
щастливи, земни, видими...

А ти си в моя сън
и никога не си бил вън от него,
и никога не си поглеждал
отблизо в моите очи,
не си докосвал своята ръка
до моята, а се пренесе
направо в моя сън.

Години минаха, ти все си с мен
и никога никога не би можал
да те изтръгне,
и никога не би разбрал
как всичко е възможно в сънищата
и колко си добър, и колко ме обичаш,
щастлив, неземеен и невидим...

РАЗСТОЯНИЯ

„Обичам те“ – ъ рекъл той
(преди да бе обичал още).
„Щастлива съм“ – отвърнала
(преди да бе щастлива още).
Избързалите думи отлетели,
пробили хоризонтите
и се превърнали в далечини,
в пространства, в необятност...
Напразно дирели и двамата
една опорна точка,
една възможност,
една илюзия,
за да се заловят –
ръцете им увисвали.

Веднъж, за да се приближи,
той се опитал да ѝ спомни
първата им среща.
„Да, да“ – отвърнала
(без да си спомня нещо).

И пак отново като колело
се завъртели празни думи,
безсилни, немощни да стоплят
тясното легло...

СЕТИВА

Със всяка своя подра аз долавям
трептенето на видими неща
и тайното вълнение на въздуха,
наситен със магнитни сили.
Със цялата си жива плът
усещам пулса, изпреварил времето
на пъпките, готови да разцъфнат,
и виждам ранното зачатие на плод
във влюбените птици,
когато призова на славея пробужда
копнежите на младостта.
Със милиони пипалца
очите ми докосват тоя свят
и го поглъщат с жажда,
а мисълта ми неспокойна
навлиза във човешките души,
пренася моя свят във тях –
новороден и раждащ...

МЕТАМОРФОЗА

На двата края върху пейка
седим със него, чужди, непознати.
Той: неприятен, грозен и невзрачен.
аз: неприветлива, самотна...
Погледнах крадешком:
заслушал се в шума на вятъра,
очите му в отсрещната брезичка,
а на лицето му – усмивка,
една издайническа светлинка,
изскочила отнейде от душата му,
огряла образа му.
Да можех да му заговоря
със думите на вятъра
и с погледа на бялата бреза,
родила бих се втори път
и него бих родила,
красив и строен като бор,
какъвто може би
брезичката го вижда...

НЕОБЯТНОСТ

Обичам тая необятност
на разстоянията и далечините:
да мина хоризонта, да достигна друг,
и цялата пред мене широта
да вместя в себе си!
Но тя е като теб неуловима.
Къде си?
Думите ти, погледа ти, твоята усмивка?
Къде са?
Тях ли диря,
те ли ме зоват?
Но ако някога ги уловя,
ще се усмихнеш ли на моето мълчание,
тъй както се усмихваше на моите думи?
Ще ме погледнеш ли без укор,
тъй както ме поглеждаше, когато
забивах ноктите си в твоята ръка?
Къде си?
В шума ли на морето се разливаш,
във гънките на времето ли скрит,
или те носи вятърът
по цялата вселена?
Но как да вярвам, че си в нея,
когато си в сърцето ми все още?!

ЗЕМЯ

Гориш, земя,
 гориш с изригващия гняв
 на своите вулкани –
 гориш
 с избухващите взривове,
 подземни и надземни,
 раздухваш пламъците
 с ветрове,
 разкъсали юздите си,
 превърнали се на циклони –
 бушуващ с океанските вълни
 и бреговете си разбиваш!
 Къде ни водиш,
 искрици, избликнали от твоя огън!
 Какво ще стане с нас,
 ако във своето безумие
 един ден прегориш?
 Какво ще стане с мисълта ни,
 родената от теб
 да бъде вечна?
 Къде ще иде тя?

ЗАГАДКА

И само ти си ми загадка
 с усмивката във ъгъла на устните,
 с лукавата оная светлинка
 във погледа,
 с които си отиге.

Стоя недоумяваща,
 зашеметена,
 опразнена от свят,
 без устни, без ръце
 и зная:
 аз никога не съм била
 родена...

ЗАЛЕЗ

Слънцето опря на хоризонта
заг черния изгърбен хълм.
На пейката седим със кучето Маркиза
и с поглед го следим.
Розовата тишина
си притаи гъха
в очакване. ...
Как бавно слиза, бавно си отива.
Светът като дете очи притваря
и заспива.
Изчезва всичко в полузгряч.
И ний с Маркиза двете,
притиснати една до друга,
се стопяваме
в изчезващия свят.

УСМИВКАТА

Една усмивка –
и цъфнаха бадемите веднага,
засмукаха пчелите розов цвят.
Една усмивка само –
и вече друг е тоя свят.
Една усмивка –
и до болка синьо е небето,
гушат се една във друга
планините
и въздухът е опиянен.
Една усмивка –
и не ми трябва нищо друго:
една усмивка стигна,
за да е цялата вселена в мен.

СПОМЕН

Шумят, вълнуват се
канадските тополи,
а между теб и мен
е легнало мълчание
завинаги.

Не мога сянката ти да ловя,
не мога спомена да въплътя
във жив човек, за да ми заговори.

Усещам те да плуваш
около мен във въздуха,
неуловим, а съществуващ.

Дочувам отзвук от гласа ти
в шума нестихващ на тополите.

И само камъкът на спомена
лежи недвижим в мен,
с една въздишка твоя
и последен поглед...

ЗАНЕСЕНОСТ

Откакто се родих,
на всички поколения
връстница станах.
На две епохи въздуха ловях
и толкоз дълги бяха дните
и годините,
че ми се струва
да съм станала безсмъртна...

А времето,
превърнато във вечност,
пространството – в безкраен свят,
ме носят и аз плувам,
щастлива, че не зная
към кой бряг
ще ме изведат!

НЯМА

Няма хоризонт!
 Морето е изпило млякото от облаците
 и обвило
 целия простор в мъгла.
 Няма хоризонт,
 а само светлосива полусветлина.
 Няма ни море, нито небе, нито земя.
 Къде съм?

Къде е черната тополя,
 разрязала морето със кинжал?
 Къде е оня поглед,
 който ме прониза,
 за да излее свойта красота
 и ме погълне заедно с морето?
 Няма!
 Нищо няма!

СЪМНЕНИЕ

Върху перваза на прозореца ми
 кацна птиче, изчурулика
 и отлеля.

Но песента му чуха
 отвън минаващите хора
 и тя пробуди
 във паметта им нещо,
 което са загубили отдавна,
 или предчувствие
 за нещо бъдещо ...

Да мога да извикам с пълен глас,
 тъй както птичето от все сърце,
 с едно желание
 дори непостижимо,
 с една мечта на чудо равна,
 с предчувствие за някаква реалност,
 вбита като звондей в бъдещите дни –
 ако гласът ми зазвъни
 и се разлее по света –
 не бих ли сторила тогава чудо?
 Поне гнездо не бих ли свила
 за птичката, която отлеля?

РЕКИ

Новородени брегове,
надвиснали над младо езеро.
Изплашени гръвчета,
отразени
за пръв път в огледало,
а плуващите лебеди
на облаците горе – се любуват
на белия си образ в синята вода,
учудени от своето двойно плаване.

Това са сънища.
Сънуват тук артериите на земята,
реките ѝ, за пръв път спрели
своето движение вековно,
за пръв път отпочинали,
сънуват...
А сънищата им са видими
и оживели.

БЕЗ ДУМИ

Стои сама и не пасе,
загледана в пространството,
във огнения залез,
рога забила във небето.

Когато доближих,
докосна влажната си муцуна
до моите пръсти
и ме погали с поглед.

А нямаше освен нас двете никои
върху зелената поляна,
заобиколена от веризата
на снежните Родопи
в далечния тъмнеещ хоризонт.

Усетих прилива на обич,
която с млякото
раздава на децата.

Как усках да ѝ кажа,
че съм дете все още,
за мляко и за обич жадно!

А може би тя затова
целуна моите пръсти!?

ЗАВРЪЩАНЕ

Това бе родната ми къща,
голяма и висока,
с комин до облаците...
Не можах да порасна изведнъж,
за да ги стигна,
а само питах: „Как, защо?“
Но никои не можа да ми отвърне.
Отидох и се втурнах във света
да гоня хоризонти и височини.

Но хоризонт се не достига,
височината ражда висота.
Завърнах се със същите въпроси.

А родната ми къща,
ниска, схлупена и стара,
се вмести изведнъж във моето сърце
и заедно със мен се вряза в хоризонта!

ПРЕД ПРАЗНИКА

Прости ми, наше оплодено време,
че правя упреци понякога,
макар да зная, че и без това
ти имаш тежък дял.
Гнети ме тая тишина,
когато замълчим,
а трябва да се дигне глас;
тежи ми кръска на празни приказки,
когато трябва да е тихо;
тревожа се, че призоваваме на помощ
онез, които те създадоха
и стреснаха човечеството,
а своята кръв пролели,
предадоха завета си на нас
с доверие, че ще го възплътим,
за да си отпочинат те.

ТРЕВОГИ

ЕКСТАЗ

Живот, живот!
Какви родилни мъки въплотиха
в тебе онова,
което в хаоса
на наши преживелици,
в пречупените пътища
на мислите ни,
във хода
на постъпките ни,
в изхода
на наши действия
запази рег!
От теб дори смъртта се плаши.

Задържай ни във своя гръх,
живот!
Задържай ни
и геном, и нощ,
за да сме твои и в съня си,
да бъде и сънят ни твой!

ОКТОМВРИ

От Изгрева ти се родих
за втори път
и втори път живея.
От изворите ти отпих
по глътка,
за да мога
със твоите клокачеши води
да пея.

Ти казваш:

„Трябват ни крила“ –
и ставам аз крилата.

Ти казваш:

„Трябват ни сърца“ –
и ставам аз сърцата.

„Ръце ни трябват“ – казваш
и бързам,
двете си ръце подала.

„Но трябва сила, воля, кръв“ –
и аз ти се отдавам цяла.

А таен глас
ми тихо проговори:
„Какво на себе си
оставяш ти?“

Оставям си небесните врати,
които ти отвори!

ТРЕВОГА

Разделениха се нивята ни,
набъгнаха и пролетниците
във рохкавата пръст.
Тръпки от растеж.
Сокове нетърпеливи
в разпуканите пъпки.

Пролет!

А в мен едно-единствено сърце,
тревожно-разтревожено
от вестите:
че дебнеща вражда
днес броди по земята
и я полива със човешка кръв
наместо дъжд!

Какво да правя,
когато изведнъж
сърцето ми се разбунтува,
готово да изскочи,
и аз не мога да го въздържа!?

Пролет!

Снемам от прозореца саксията,
поливам цветето –
нека мисли,
че го ръси дъжд!...

ВЪПРОС

Препълнена съм
с ужас и възторг,
с обич и омраза!

О, век на гения на варварството
и на човек,
побратимен с звездите!

Как бих могла да вместя
във една душа
тая амплитуда
от най-нищожното
до най-възвишеното —
как да си разреша
въпросите неразрешими
на моя свят безкраен!

Завиждам на врабчето,
кацнало на голото гърбо,
загдето вярва, че света е
от моя клон
до хоризонта...

ПРИЗНАНИЕ

Животът ми е наниз от заблуди
и грешки,
заседнали дълбоко в паметта ми.
Аз водя с тях борба,
макар да са отдавна отживели.

Затуй ми е тъй трудно
да хвърлям камък върху грешните,
да искам хората да бъдат онова,
което аз не съумях да бъда.

Родино моя,
нима не си грешила,
а още повече: понасяла
на чужди прегрешенията!?
За тебе съм готова
да посегна
и да извия хищните ръце
на враговете ти
и цялата скала
надвиснала
от тежка ненавист,
да срина върху тях!

Тогава няма да усетя,
че греша отново.

НЕДОУМЕНИЕ

Разгънатия циферблат
ме гледа с хлътнали
дванадесет очи
като виновна.
Аз ли съм желала
да бъде тоя свят
объркан?

Какво да правя?

Да се увия ли в пашкул
и се превърна във коприна,
та с мекота и нежност
да укротя света?
Или да изкова ръката си
в юмрук железен?
Но ако нежността ми
е излишна,
а моята ръка
безпомощна,
какво да правя?

Да скръстя ли ръце?
Съдбата вместо мен ли
да решава?
Да чакам наготово ли?
Но ако моята съдба греши?!
Тогава?

АКО МОЖЕХМЕ...

Думи, тежки думи,
 нима от вас узнаваме
 кое е истина,
 кое лъжа?

Вий нямата очи,
 ни зрение, ни слух,
 а дебнете човека
 и гоните съдбата му,
 и стреляте във него!

О, ако можехме
 да ви прикъртаме
 в душите си,
 да ви затопляме със обич,
 да се излюпите отново,
 да излетите
 като слънца –
 каква хилядоцветна светлина
 би се излъчвала от вас,
 каква планета би била земята!

Тогава нямаше да питаме
 кое е истина,
 кое лъжа!

НА РЪБА

Как могат да избликуват
 сълзи от радост
 и щастие,
 когато не се знае
 кое е щастие?

Ще го открием ли,
 ако земята си
 превръщаме във цифри,
 а песните и тоновете
 бележим с удари на звуци
 и дишането спираме над тях?

Заставам на ръба
 и се заслушвам в говора
 на стари гръбове,
 в шума на вятъра,
 в гласа на птиците
 и стигам до сърцето
 на земята.

Прамайко наша,
въздържай моя дух
да се не разтопи
в безкрайни измерения,
да гири щастието в тях –
нали от тебе сме родени!

ТАЙНИ

ТАЙНА

Кой би измерил
в погледа на лястовичката
пътя ѝ от нас
до другата страна
на земното кълбо
и преброил във него
морета, океани, планини!

Кой би надникнал в паметта ѝ,
за да намери
малкото гнездо
под стряхата
на някое забутано селце
всред необятната вселена?!

Какво е вложила природата
в едно такова птичешко телце,
за да е лястовичката
всеизмерима тайна,
за да е по-лесно
да стигнем до Луната,
отколкото
до нейното сърце?!

ЗВУК

Лежа с отворени очи,
не бива да се движа,
забранено...
Не бива и да мисля.

Пустота...

Какво съм?
Някаква материя стопена?
Мелодия
отдавна отзвучала?
А може би не съм родена?
Но изведнъж
зачувват нещо зад стената.
Звук!
Истински!
О, Боже!
Надигам се и слушам,
и крещя,
и чувам своя глас!

Това съм аз,
това съм аз!

ВОЛЯ

Самотност моя,
моя втора майко,
от кого ме вардиш,
та залоствах
всичките врати
и дуплите съгъстявах на завесите,
да не надникне, пази Боже,
врабчето през прозореца!

Кой враг е по-голям
от оня в мене, който ме мори
със упреци за грешките ми
и ръфа със горчиви думи,
изречени от мен самата
към свои и несвои.

Пусни във моя дом света!
Не ми е враг!
Не той във мене –
аз във него да нахлуя,
да прегоря,
да не оставя нищо за смъртта,
когато спре на моя праг!

ЗОВ

Ела ми помогни!
 Потребна ми е сила,
 за да стана тиха,
 потребна ми е нечия ръка,
 за да ме изведе
 от моя неспокоен път!

Ела и не повтаряй,
 че моята съдба била
 със лакти да раздвижвам
 тишината,
 да роня брегове като вълна,
 с възторг да ги обливам!

Аз искам тиха ласка,
 като на птичката,
 когато мъти –
 аз искам да узная
 отгдето е взела красотата си,
 за да стане кротка,
 та да не ми е малко
 вечното спокойствие,
 когато стигна края...

СЪДБА

Спокойни сме, запазени
 от прегрешения човешки:
 има съд
 и мярка за размерите им.

А нашето сърце?
 Кой ще разкрие греха на нашето сърце
 и ще го спре да не дълбае
 душите ни?
 Къде е рентгена,
 проникващ в неговия свят,
 за да определи и каже:
 „Това е грях?!“
 Нима е съдено да бъде неразкрит
 и да го отнесем в небитието?

Сърце клето,
 няма никога да ти олекне.
 Не ще узнае никои твоя грях,
 за да те съди
 или оправдае...

НЕВИДИМИ ОЧИ

„Няма чудеса“ – ми казваш,
а аз съм винаги учудена!
Учудена съм, че живея,
че щом очи отворя,
виждам през прозореца
небе,
щом стана от леглото си,
виждам себе си
във огледалото
и мисля: аз съм двойна,
а той не съществува.
И мисля още: може би живея,
за да си спомням...
Така животът става двоен.
А най-голяма чудо е,
че аз го виждам жив
чрез някакви невидими очи.

„Въображение“ – отвърщаш.

Но ако то не беше,
не беше огледалото
с двойния ми образ,
не бяха моите невидими очи –
как бих живяла?

Не, няма миг без чудеса!
Живот би нямало без чудо!

ЗАВЕЩАНИЕ

През цял живот
съм дирила човека
и съм се разминавала
със него, без да знам.
Оставям го на теб,
творец на бъдни дни,
ако не го намериш,
сътвори го сам.

Отивам си с неутолена жажда,
с очи все още устремени,
с протегнати ръце,
които в сетния ми час
насила ще кръстосат
върху мене.

Но вий побързайте,
вземете ме със вас,
да заживея с младите души,
да не лети духът ми
между земята и небето
и като вечен спътник
в своите кръгове околземни
да ви съглежда само
и да не може никога
да ви досегне!

* * *

Животът ме оголва
лист по лист,
но сетня есенна усмивка
ме гали
и пресен въздух
ме облъхва.
Все още дишам, гледам
и усещам,
все още мисля
и си спомням,
все още чувствавам,
че съм,
че съществувам,
че имам своя гордост
пред смъртта,
че моя ще е
сетнята минута
от живота,
за да поускам нещо
или да дам...

СГЪСТЕНА ТИШИНА

1973

Сама съм,
 ничие присъствие
 не е оставило следа
 във паметта ми.
 Зова те с мисъл
 и те обгръщам
 с цялата си същност.
 Думите ми
 не те нараняват,
 шепотът ти не ме плаши,
 твоята ръка от моята
 не се измъква леко,
 сухата целувка
 не плъзва по стъкло...
 Тогава ти признавам онова,
 което никога не бих изрекла:

Ти, живия човек без име,
 когото назовавам
 с всички имена.

Недей разкрива себе си,
 недей оголва от тайнственост
 случайната ни среща,
 не ме разпитвай
 що съм и какво съм.
 Обременил ме е живота с факти,
 тежат ми спомени
 с трагични дати,
 ранена съм
 от срещи и раздели,
 от знания,
 изчерпващи до дъно.

Подай ръка,
 но извън времето,
 извън възможното,
 да се осъществим
 в едно небитие
 с такава мъка за земя,
 в която бихме изгорели...

СТЪСТЕНА ТИШИНА

* * *

Не се обаждай,
нека да остане
твоя глас
във цялата природа:
в лек полъх
на затихнал вятър,
облял лицето ми с милувка,
в гласа на славей,
когато ме зове
да гледам залеза със него,
във шепота приспивен
на нощта,
когато ме превръща
на гете.

Не се обаждай!

* * *

Недей се приближава,
бъди изображение
върху стъклата
на старинна катедрала,
високо и недосегаемо,
за да остане
вечния копнеж
в опразненото ми от теб
сърце,
притихнало от бгение...

Недей се приближава!

* * *

Не се обаждай,
нека да остане
твоя глас
във цялата природа:
в лек полъх
на затихнал вятър,
облял лицето ми с милувка,
в гласа на славеи,
когато ме зове
да гледам залеза със него,
във шепота приспивен
на нощта,
когато ме превръща
на дете.

Не се обаждай!

* * *

Недей се приближава,
бъди изображение
върху стъклата
на старинна катедрала,
високо и недосегаемо,
за да остане
вечния копнеж
в опразненото ми от теб
сърце,
притихнало от бдение...

Недей се приближава!

* * *

Не ме докосвай,
ръката ти ще се опари
от огън недоизгорял,
от топлина недораздадена,
от нажежената
сгъстена тишина,
в която греме приетаена
една надежда,
човешка и детинска:
за ново раждане,
за нова среща...

Не ме докосвай!

* * *

Недей очите ми отваря,
нека продължи в илюзии
живота ми,
в една вселена,
в която нашата земя
нетърпеливо чака
да е оплодена.

Не казвай, че е
моя свят лъжлив!
Нали съм те пренесла
в него!
Какво би бил
без тебе мой?

Недей.

* * *

Не ме осъждай,
 че крия нещо,
 нещо само мое,
 неназовано дори
 от мен самата.
 То ме изтръгва понякога
 от теб
 и ме заключва в самота,
 сковава ми ръцете,
 но ми развързва мисълта.
 И тя ме носи
 с усета на птица,
 с нейния летеж.
 – Къде?
 – В безкрая...
 – Защо?
 – Не зная...

Не ме осъждай!

* * *

Не говори,
 че не докосвам с песен
 грубата ръка
 на твоите усилия.
 Не говори така.
 Аз имам думи,
 родени от труда ти,
 и песни, бликащи
 от ритъма
 на твоите стъпки.
 Ела,
 запей със мен
 и ще ме разбереш!
 Не говори!

* * *

Не казвай: „Вечно с теб,
до нашия последен ден!“
Нима е толкоз тесен
твоя свят:
от теб до мен!?

А моят е широк, далечен,
до върха
на последната ми мисъл,
до сетната ми стъпка,
до края на света!

Кой би могъл
да ми запречи пътя
да го мина цял?
Нали е затова създаден
тоя свят,
нали?!

* * *

Избягах.
От теб избягах
заедно с мъката
по теб.
Сгуших се във себе си
като настръхнало врабче
върху перваза
на прозореца.
А може би
от себе си избягах?!
Може би...

* * *

Нито една минута,
незапълнена с раздяла,
нито една минута,
празна от вълнение.
Нито една –
през цял живот!
Нито една!...

МИНИАТЮРИ

* * *

Утро,
кървав изгрев,
заченат от нощта,
роген от всичките огньове
на вселената,
запален от многоцветието
на небесните селения –
благодаря ти, утро,
че ми се усмихна,
че ме позна
сред хаоса
на своето рождение!

* * *

Как забуча смълчаното небе!
 Как се раздвижи въздуха!
 Прелита самолет!
 Ехото с главозамайваща дълбочина
 долита до земята!
 Звъннаха стъклата на прозорците.
 Привет на теб, новосъздаден свят
 от светлини високо под небето!
 Каква безплатна красота!
 Каква илюзия, че съм в два свята!

* * *

Изтръгвам се,
 врязвам се в пространството
 със бързината на ракета,
 с лудостта на вятъра!
 Бързам, бързам, бързам
 да те срещна,
 додето е разпалено
 въображението ми,
 доде гориш от чакане,
 доде не се превърнахме
 в изгаснал лунен кратер...

* * *

Погледът ти е погълнал
всички светлини,
за да не виждам нищо освен тебе.
Недей ме гледа,
няма да погълнеш
внучката на Ева:
в моите ръце е ябълката,
и в мен е нейното сърце...

* * *

Ти си моята неудържима лудост,
копнежът да проникна във душата ти
с най-чистото и най-възвишеното
от себе си.
Но как да те наричам?
Любов ли?
Не.
Обич?
Не.
Може би си мъката по родина,
когато съм далеч от нея...

* * *

Не си отивай разгневен!
 Върху кого гнева си ще стовариш?
 Ела, излей го върху мен.
 Това е все пак нещо,
 все пак едно докосване,
 едно невидимо присъствие,
 един зов!
 О, тая тишина всред взрива,
 опразнена от гняв и от любов –
 ела я разгони!

* * *

Отнесох от дома си грижите
 и ги стопих във себе си,
 а ти остана.
 Но в твоята ръка се гуши
 ръчица на дете,
 а в пазвата ти – пиле наранено
 от хвърлен камък – твоето сърце.
 Детето ще расте във шепата ти,
 пилето ще оздравее
 от топлината на кръвта ти,
 но аз?...
 Кого ли може да спаси
 едно притихнало сърце.

* * *

Във моя свят е всичко видимо и осезаемо,
 а аз съм като птица: все летя
 във празното пространство.
 Ти можеш да докоснеш облака с ръка,
 дом да построиш върху луната.
 Аз гоня все неуловимото
 и гуря същината,
 която може би не съществува.

къде е смисълът на двете ни съдби?!
 Защо душата ни за тях жадува?...

* * *

В многоезичието на света
 познавам твоя глас.
 Понякога се блъска в пътната врата,
 понякога се втурва във сърцето ми.
 Аз шепна: „Ще ти поверя
 неказаните мои мисли.“
 Гласът ти замълчава.

Нима, напуснал моя свят,
 все още си в света?
 Защо мълчиш тогава?

КРАЙ БРЕГА

*Приеми ме, море,
угаси раните ми!*

ЛУКИАН

Защо бързаш, живот,
защо ме изпреварваш
и ме оставяш сама?
Не се обремених с богатства,
за да притискат раменете ми
и да препъват стъпките ми!
Сърцето си раздадох на частици,
за да ми олекне,
родината разтеглих до небето,
за да се загубя.
Къде е мястото ми,
за да спра,
къде е края,
за да го настигна?!

* * *

Море, море,
сребриста песен
на сърцето ми!
Благословено е
спокойствието на гения,
благословено е
от всички кътища
на твоето затишие,
на моята мечтателност,
в безмълвието на полусъня.
Благословено е
безгрижието на минутата,
откъсната за миг от вечността,
прегърнала и теб, и мен,
за да повярваме
в илюзията,
че и ний сме вечни!

КРАЙ БРЕГА

* * *

Залей ме със вълните си,
 разбунено море,
 и удави
 вълнението ми!
 Погълни
 разхвърляните мисли!
 Разгони
 кошмарите развихрени.
 И прегърни
 гушата ми,
 изкълпана,
 пречистена,
 успокоена.

* * *

Отрекох се от необхватния простор
 на планините
 и от сърдечната прегръдка
 на морето.
 Дойде часът да сложа вече край.
 Но как да сложа край на своето въображение,
 когато се понася към небето
 с тревогите и грижите ми,
 за да ги разпилее
 като излитащи ята от чайки!
 И как да спра сърцето си да благославя
 мъките,
 с които закалих духа си,
 и радостите, от които все още съм
 с разгърнати крила?
 А живота?
 Как не му се свиди да отронва
 канки от кръвта си
 и да ги прилива в мен?
 Как?...

В БОЛНИЧНАТА СТАЯ

* * *

Големият прозорец те разкрива цяла
измита, озарена и зовяща.
Прамайко Витоша,
не бих могла да искам
от тебе невъзможното
за моите безвъзвратни младини
и все пак вярвам, че си чудотворна,
че би могла да ме измъкнеш
от болничното ми легло
и с бодри стъпки да ме изведеш
през Бялата вода до твоя Черни връх,
да виждам здания в небето
с артерии от светлини,
съзвездия от цветове!
Че би могла да ми дадеш крила
и с някаква опияняваща подбуда
да ме изтласкаш със възторг
в разгърналата се
пред мене необятност,
задъхана от красота,
преляла от живот!

МОЯТ ЧАС

Когато моят час удари,
не зная как ще се сбогувам
с тоя свят,
с прегръдката му необхватна
от хоризонт до хоризонт,
с усмивката на неговото слънце,
по-топла от милувките дори!

Как ще откъсна от очите си
на Витоша забулената гръд,
с прозорци жълти светлини
под звездното небе?

Как ще измъкна своята снага
от пияната на нашето море
с вълните, връхлетели отдалеч,
понесли устрема на нечие сърце,
загледано в тях!

Как ще забравя нашите жерави,
плачливо ронещи над Добруджа
сред облаците тъжен зов?
Как ще замлъкне писъка
на свирката от близкия завод,
която ме пробужда стресната
с въпроса: „Що лежиш?
Ръце ни трябват,
трябват ни ръце!“

Не зная как ще се сбогувам
с тоя свят,
когато думите не стигат
за тая ненаситна жажда,
която е насищал в мен
и пак със жажда ме гарил –
за тая смърт дори,
която непрекъснато
в живот преражда?!
Ще бъдат думите ми
капка в океана,
а неизреченото
ще остане в мен
и ще изчезне
с моето мълчание!

Не зная как ще се сбогувам
с тоя свят!...

РАЗГОВОРИ С МОРЕТО

ГЛЪБИНИ

РАЗГОВОРИ С МОРЕТО

1976

* * *

Поглъщаш топлината
от небето,
а с гребните вълни
разливаш
своите последни сили
върху пясъка.
Във теб остават
спомени,
изкърпани
във тихото вълнение
на твоите дълбини.
Прикъртай ги,
побей им със дъха
на топли юлски дни!

247

ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ

* * *

Пак същата звезда над тебе
и месечината
със четирте лица.
Къде се гянаха звездите?
Привлече ли ги
равнината,
за да запълнят цялото небе,
когато класовете зреят?

Съдба ли е за тебе таз звезда,
галечна и неуловима,
а видима като насъщна?
Всяка вечер те пронизва
с острия си меч,
а ти не можеш да се отделиш
от нея...

* * *

Тишина.
Най-малката вълна
се носи към брега,
загминала
другарките си.
Ела!
Предай ми погледите
над планетите, които
следяха твоя път
и лунните любовни песни,
с които те поиха,
и копнежите
на младите моряци
по дом, съпруга и деца!
Ела!
Разлей се в моята самотност,
в безкрайната ѝ празнота!
Уви...
Разливаш се във пясъка,
изчезваш и те няма...

Какво е „няма“?
 Какво е „празнота“?
 „Небитие“ какво е?
 А ти, а ти какво си?
 Защо остави в мене
 толкова въпроси?!

Къде е твойта сянка?
 Във глъбините ли я криеш,
 за да не те преследва
 като мен?
 Самотност ли е
 твоето величие
 или съдба?

* * *

Усещам твоето дихание
и чувам твоя глас,
и махам със ръка за сбогом.

– Отиваш ли си?

– Не! Довижгане!

– Кога?

– В бъдещето.

– Във кое...

– Което си създавахме
със тебе досега!

– Което си мечтаем ли?

– Което си творим!

– Ах, да...

* * *

Коя съм?

Очите непрекъснато ме водят,
мислите ми се вдълбават в мен,
устремът ме тласка към движение.

Коя съм? Откъде дохождам, де отивам?

Защо поема хиляди посоки мисълта ми,
къде е доминантата, къде е коренът,
за да ми стане ясно

защо морето има право
да бъде вечно,

а мойта мисъл да потъне
в земята и изчезне?

Защо не мога да извая с думи

едно цвете върху твоя фон,

но да не е картина,

а твоя насъщен ден,

изплувал от очите ми,

с крила на ангели,

с цвета на изгрева,

а никога увехнало

да се не връща

в тях?

* * *

Твоя прилив е очакване,
твоя отлив – изненада.
С каква игра ме грабваш
и държиш, и учиш на търпение!
За какво ме готвиш?
Може би за оня час,
когато стигнат до земята
радиосигналите, изпратени в момента
на земното зараждане
и още недостигнали до нас?
Тогава ли ще разбере
какво е раждане,
какво е смърт,
какво е дух,
какво е плът!

* * *

Няма празно място
във живота ми,
за да нахлуеш
с прилива си в него –
няма жива клетка изоставена,
за да се вмъкне в нея
неочаквано смъртта.
Минахме със тебе бурите,
крушенията,
спасението
и преживяхме заедно
страха.
Сега ме завежди
във дълбините си,
при китовете и при
микроорганизмите,
за да не помня заедно със тях
часът на своето раждане
и да не виждам как се приближава
часът на моя край...

* * *

Море, море!
 Свикнахме да съществуваме
 без Бог,
 магнахме иконите
 и кръста,
 населихме света със себе си
 и отрезвихме.

А все тъй плува месецът
 над твойто огледало
 и все не му се вярва,
 че човек е стъпил
 на рамото му,
 че път е начертал
 до най-галечната
 полярна спътница,
 че Бог се е превърнал
 на човек
 и заедно със слънцето
 изгрял,
 за да е земен и небесен,
 за да се помири
 и той
 със своя дял.

* * *

Спокойно дишаш,
 доволно от себе си.
 Пребори се
 със ураганен вятър,
 смъкна облачния
 тежък покрив,
 разбърка дъното си
 до утробата,
 надви стихии изплашени
 (със писък и свистене
 отлетели),
 а побелелия девети вал
 се свлече отмалял
 пред тебе на колени.
 И стана тихо.
 Спокойствие предвечно
 се спотаи
 във твоето дихание.

АМИН!

Варна, 1976 г.

ИЗ ИЗБРАНИ СТИХОВЕ

1978

Вот и снова осень, и опять
Ветер сдувает листья с крыш,
И в душе моей, как в море,
Волны бьются о скалы.
И вдали, за горизонтом,
Где-то в небе звезды блещут,
И в груди моей, как в поле,
Цветы распускаются.
И в сердце моем, как в доме,
Всё, что было, всё, что есть,
И в будущем, как в небе,
Всё, что будет, всё, что ждёт.

Вот и снова осень, и опять
Ветер сдувает листья с крыш,
И в душе моей, как в море,
Волны бьются о скалы.
И вдали, за горизонтом,
Где-то в небе звезды блещут,
И в груди моей, как в поле,
Цветы распускаются.
И в сердце моем, как в доме,
Всё, что было, всё, что есть,
И в будущем, как в небе,
Всё, что будет, всё, что ждёт.

ЧОВЕКЪТ

Защо, земя, защо се гърчиш?
Защо рушиш създаденото
от човешкия труд?
Защо унищожаваш поколения,
а виждаш,
че от тях се раждат нови!
Защо са твоите усилия
да победиш човека,
а не можеш да го победиш!
Защо е таз борба,
когато опитът ти няма край?
Не разбра ли, земя,
че милионите години
са за тебе миг –
а за човека вечност!

ПОМОГНИ

Ела ми помогни!
 Потребна ми е сила,
 за да стана тиха.
 Потребна ми е твоята ръка,
 за да ме изведе
 от неспокойни ми път!

Ела и не повтаряй,
 че съдбата ми била
 с лакти да раздвижвам
 тишината,
 да роня брегове като вълна,
 с възторга си да ги обливам.

Аз искам тиха ласка –
 като на птичката, която мъти, –
 аз искам да узная
 отгдето е взела красотата си,
 за да не ми е малко
 вечното спокойствие,
 когато стигна края.

ТИШИНА

Във моето мълчание
 са притаени мисли,
 които ме връхлитат ненадейно
 и като искри
 дълго в мене тлеят,
 догде разцъфнат в пламък.
 Аз чакам техния цъфтеж,
 за да разтворя всичките прозорци
 на своето сърце
 за моя свят.

Ти, който влизаш в моя дом
 и плашиш тишината,
 и с себе си запълваш
 моето мълчание – ти, разбери:
 аз трябва да съм тиха,
 защото диря думи –
 аз диря някакво разковниче,
 което да направи
 мислите ми
 видими и чути,
 да ги превърне в птици,
 да излетят и да запеят...

Не ги плаши!
Седни спокойно до прозореца
и се заслушай в тишината.
Ще те докосне мойта мисъл
и ще разгони твоята тъга.
Тогаз ще разбереш
магната на думите,
заченати в мълчание,
рогени в тишина.

* * *

Да гледам...
Да гледам как твориш,
как изпод твоите пръсти
се въззема
живо същество
(като Адам, роден от глина) –
за да повярвам,
че не само Бог
от мъртвата материя
твори човека –
но и човек
от глината
създава Бог!

ЗАЩО?

На Яворов

Защо гойде тъй рано?
 Защо тъй рано си отиде?
 Защо взнезди във мен зародиша
 на онова фатално зло,
 което бе подготвила съдбата,
 за да ни раздели?
 Защо от пътя ме отвърна тя,
 а тебе тласна в пропастта?
 Защо?
 Не са ли песните ми твои,
 щом като в тях е зърното,
 което ти зася,
 от оня розов храст – спомни си,
 където славеят не спираше да пее
 над нас.
 Остана ми светът опразнен:
 защо, кажи?

ЗАЩО ВСЕ ПИТАМ

СТИХОТВОРЕНИЯ
И ПОЕМИ

1980–1982

ЗАЩО ВСЕ ПИТАМ

О, Живом!

Даї ми

най-малкото,

невидимото,

зародишното

зрънце

на земния ми

gyx —

за да разговарям

монлунама

на своето сърце,

израснало

om meб!

* * *

Когато бяхме малки,
 дъбовете наши
 достигаха
 до облаците,
 а дългите им сенки
 лягаха
 върз селото ни.

Къде са днес?
 Във сьнищата ли?
 Във спомените ли?
 Времето ли ги отне,
 когато бързаше
 да ни догони?

* * *

Усещам,
 че животът се върти
 около мен.
 Всички тонове
 и звуци
 минават,
 заминават
 и ме оставят
 да повтарям
 своята Съдба.

Ще ли ме води тя
 до края?
 Или ще тръгне
 подир мене?

* * *

Измъкнах се
от тъмен лес
изплашена!
Нима растежа
на гърветата
е вечно във мълчание?

Нима Орелът
със грамагните
крила
ще спи във
тишината?

Но аз не искам,
не ща да съм
Орлица.

Загръж ме
във сърцето си,
ЖИВОТ!

* * *

Малка птичка
разряза цялото
пространство
и стресна
тишината.

О, дихание
на земната природа!
Ти ли я
роди?

* * *

Все по-далеч...
къде е краят?
Защо все питам,
нали зная,
че нищо
няма край!

Какъв ли отговор
и от кого ли
чакам?

Но аз не питам,
не съм аз съм
Срещам.

Звучи ли ми
Ведь смятам си,
ЖИВОТ!

* * *

Разбрах и теб,
о, Жизненост!
Усетих себе си
във теб!

Сега съм
ненаситна
да раждам
земния живот.

Всичко, което
има, да
се ражда
с мен!

* * *

Сега посрещам
края на живота си.
Раздавам всичко свое
и вече не греша.

Но Кой друг свят
ще ме приеме
с опразнена
гуша?

ЗЕМЕН ЖИВОТ

ВЕЧНИЯ ЖИВОТ

Земя, Самотница,
беден е духът ти още,
а искаш вече
да обгърнеш цялата Вселена!

Непримирима си,
съперница
на своята Съгба!

Затова ли гуриш
Вечното,
за да си равна
с него?

* * *

Пълна тишина!
 Ни звук, ни шум,
 ни трепет.
 Нищо, нищо...

И аз съм
 в Нищото,
 което
 ме обгръща,
 без да го
 усещам.

Само мисълта ми
 плува във безкрая,
 без да ме докосне...

* * *

Зове ли ме гласът
 на детските ми
 дни?

Защо се връщам
 толкова далеч?

Ще спре ли
 моя дух,
 когато се положа
 до майчината
 гръд?

О, Сърце,
 Сърце,
 защо живееш
 сред своята
 самота!

СВЕТЪТ Е ТАЙНА

1982

ЖИВОТ

* * *

Спри за минута,
земя,
за да си отгъхнем
от вечното въртене
около своята ос.
Най-тежката съгба
човечеството носи
на гърба си.
Какво от него искаш още?
Цъфтиш напролет,
даваш плод наесен,
а някаква отровна сила
изригва от недрата ти
и ме засипва
с твоя прегоряла пръст.
Кога ще спреш да ровиш
своята гръд
с окървавени пръсти?
Кога ще се успокоиш?
Защо мълчиш?

* * *

О, Слънце,
изгрей
изплувало
от мрака!

Разлей си
багрите
по цялата
Вселена
и нека бъде
празник
земния
Живот!

КОГА?

Живот далечен,
планети непознати!
За вас мечтаем,
когато се явявате
привечер
в полумрака.

Кое ни маму?
Височината ли?
Кое привлича?
Тайнственото ли?

Или земята ни е малка,
а нашият духовен глас
е по-голям от нея?

Отгде е устремът ни?
Кога ще спрем?
Дали в нагвременното
наше време
ще се опомним...

Кога?

ПРИРОДА

Приехме да живеем,
 без да познаваме
 началото ти.
 Измислихме си богове,
 کوшто уж са те създали,
 и вярваме,
 но във какво?
 Не знаем точно.
 Люеем се в шума
 на ветровете,
 обличаме се с цветове
 и светлина.
 Мечтаем в замъгленото
 съзнание през есента,
 но гръм ли падне,
 светкавица ли
 гневна и ревнива
 прореже съвестта ни,
 забравяме за твоето начало,
 но знаем твоя край... Уви!

МЪЛЧИ

Мълчи,
 поемай гъх,
 задържай в себе си шума
 на живата вълна
 от тонове и звуци,
 и човешки говор!

Мълчи
 и не пропускай
 ни едно движение,
 докоснало слуха ти,
 ни светлинка,
 влятяла в очите ти.

Мълчи и слушай тишината,
 разкрила тайните
 на своята същина!

Мълчи,
 когато мисълта ти
 стъпва на земята!

Мълчи и слушай,
 слушай и мълчи!

* * *

Живот, живот!
Откъсваш се от нас,
а искаш да запазим
своя дух!

Имаме за тебе
красота и обич,
нераздадени докрай.

Не е ли кратко времето,
за да изпълним
своя дълг
към теб!

Защо мълчиш,
Живот!
Защо!!!

ЖЕРАВИ

* * *

Жерави,
съвременници
на живота ни!
Какво остана
в паметта ви
от миналото?
Чуваме далечния ви
тъжен глас,
пробил небето,
и бързаме
да ви настигнем...

Жерави летящи,
и ний летим,
летим с мечтите си,
за да сме
земни и небесни
като вас!!

СЪДБА

За тежките човешки грехове
има съд
и мярка за размера им!

А нашето сърце?
Кой ще разкрие
греха на нашето сърце?
Къде е рентгенът,
проникващ в неговия свят?
Нима е съдено
грехът му да остане неразкрит
и да го отнесем със себе си
в небитието?

Сърце мое,
няма никога да ти олекне,
защото няма да узнае никоой
греха ти,
за да те осъди
или оправдае...

НАСЛЕДСТВО

Дъбове прастари,
прагеди вековни!
Кой би изтръгнал
корените ви?
Кой би пресякъл пътя ви,
насочен към сърцето
на земята?
Кой би довел във тишината
на вашето мълчание
подземни гласове,
за да узнае тайната
на гългия живот?

Кой би отгатнал
от говора ви с ветровете
как се превръща в песен
тревогата
на разлюлените ви клони?
Прагеди вечни,
съкровища на мислите,
олтари на копнежите –
задръжте бързината
на дните наши,
за да остане в вас
частичка от душите ни!

ОТДИХ

Отгъхваш ли си, нощ?
В пазвата ти
спят децата
и във сън растат.

През твоя мрак премина
като златна нишка
бързачия влак.
Някой някого
изпраща –
някой някого
нетърпеливо чака.
Една съдба ги сбра,
в едно ги сплете...
И само мойта мъка,
легнала в сърцето ми,
превърна в песен
ригъма на колелетата.

РАЗДЯЛА

НА БОЯН ПЕНЕВ

Сто години ли
ме чакаш
във земята?

Сто години
минаха до днес,
а моето сърце
е още живо...
Къде е твоя дух?
Къде е моя?

Съдбата ни е наша.
„Во веки веков.“

ЖЕНСКА КРЪВ

На Пейо К. Яворов

Женска кръв...
Кръвта, която съзидава
светове от нежност,
скръб и слава,
мисли за нощта,
болката от всичко,
ревността до смърт,
любовта езическа.
Езически да вярваш
и да криеш по езически
от всички и от всичко,
че обичаш...

А твойта сянка
идва и ме пита
нося ли от „болката“
в очите си.
Нали ти
на нея ме разпъна пръв!

Свещена и греховна
женска кръв.

РАЗДЯЛА

Потърсете ме –
в раната на цветето.
Потърсете ме –
в гибелта на птицата.
Потърсете ме –
на извора дълбок
в зеницата!

Живях
от обич
и от болка.
Живях
сред гибелни раздели.
Това, което имах –
моите пътища към вас
са взели.
Живях.

Ако не съм разгала
всичко
от сърце си –
да бъде
грях.

ДУМИ ЗА ДОРА ГАБЕ

РЕДОВЕ ОТ БИОГРАФИЯТА

Дора Петрова Габе е родена на 28.VIII.1886 г. в с. Харманлък, гн. Дъбовник, Варненска област. Дъщеря на Петър Габе, преселник от Русия, публицист и общественик. Завършва гимназия във Варна (1903), записва естествени науки в Софийския университет (1904), следва френска филология в Женева и Гренобъл (1905–1906). Учителка по френски език в Добрич (1907). От 1911 до 1932 г. пребивава многократно (със съпруга си проф. Боян Пенев и самостоятелно, във връзка с преводаческата си дейност) в чужбина: Полша, Германия, Швейцария, Австрия, Чехия, Франция, Англия. През 20-те и 30-те години на XX в. изнася в България и зад граница сказки по проблеми на българската литература и за съдбата на Добруджа. През 1925 г. Министерството на народната просвета ѝ възлага да редактира (съвместно със С. Андреев) библиотечната поредица „Библиотека за най-малките“. Редактор (1939–1941) на детското сп. „Прозорче“. Дора Габе е сред учредителите на българо-полския комитет (1922), на Българския ПЕН клуб (1927) и неговa дългогодишна председателка. Съветничка по културните въпроси в Българското посолство във Варшава (1947–1950), представителка на България в международните конгреси на ПЕН-клубовете, в международните срещи на писатели, преводачи и дейци на културата. Член на Националния комитет за защита на мира и на Комитета за балканско сътрудничество. За пръв път публикува като ученичка в Шумен стихотворението „Пролет“ в сп. „Младина“ (1900). Истинският ѝ творчески дебют са стихотворните цикли, поместени в списанията „Мисъл“, „Демократически преглед“ и „Ново общество“ през 1905–1906 г. От началото на II десетилетие до края на 30-те години обна-

родва поезия за възрастни и деца, пътеписи, разкази, есеистична проза, импресии, отзиви за театрални постановки и концерти, статии по въпроси на чуждестранната и българската литература, спомени за поети и писатели в списанията „Съвременна мисъл“, „Златороз“, „Полско-български преглед“, „Демократически преглед“, „Листонад“, „Добруджански преглед“, „Изкуство и критика“ и др., във вестниците „Слово“, „Епоха“, „Вестник на жената“, „Свободна реч“, „Зора“, „Женски глас“, „Мисъл“, „Съвременник“, „Вестник на вестниците“, „Дневник“, „Заря“ и др., в детските периодични издания „Светулка“, „Детска радост“, „Детски свят“, „Другарче“, „Детски живот“, „Росица“, „Славейче“, „Весела дружина“, „Прозорче“ и др. След 1944 г. публикува в литературния и периодичния печат, в детските списания „Славейче“, „Дружинка“, „Деца, изкуство, книги“ и др. Първата лирическа стихосбирка на Дора Габе – „Теменизи“ е в духа на модния в началото на XX век сецесионен сантиментализъм и отчасти на налагащата се поетична конвенция на символизма. Създадена е с редакторската намеса на П. К. Яворов (стигаща до съавторство) и при съставителството на проф. Б. Пенев, чиито образи поетесата съхранява трайно в емоционалната си памет, влиза имплицитно и чрез посвещения в късното си творчество. Втората ѝ поетична книга за възрастни – „Земен път“ представлява художествена животопис и психография на лирическата героиня, изобразена във време на личностно консолидиране и в дирене на нови посоки в живота. Избраният път е земен; понятията „път“ и „земя“ функционират с денотативната си яснота и чрез богатството на символните си значения. Лирическата героиня – земна, жизнена, жадуваща полет и преображения, открива опорни точки за духа извън субективния „аз“ – в света на изкуството, във всекидневието на „простите, мъдри хора“, в историческото битие на нацията, на поробената родна Добруджа. „Земен път“ набелязва устойчивите особености на лирическата рефлексивност на поетесата, очертава основните семантични ядра в късната ѝ лирика. Поемите,

поместени в книги като „Лунатичка“, свидетелстват за усилията на авторката да се приобщи към идейно-тематичните, изобразително-изразните и лексикалните трансформационни процеси, настъпили в доминиращата естетика и поетика на 20-те и 30-те години на миналия век.

След 1944 г. Дора Габе откликва на темите за престъпленията на фашизма, антифашистката съпротива, партизанското движение (поемата „Вела“), съветските воени в България, началото на социалистическото строителство, борбата за мир и др. Когато се завръща „към себе си“ (по собствените ѝ твърдения) с книгата „Нови стихове“, Габе носи мъдростта на годините, на човешките изпитания и гражданските самопроверки, на натрупания художествен опит. „Завръщането“ като оплодено самооткриване, нова личностна идентификация и реабилитация на суверенния човешки „аз“ се осъществява в контекстуалното единство на поредицата от поетични книги „Почакай, слънце“, „Невидими очи“, „Сгъстена тишина“, „Глъбина“, „Светът е тайна“. Бележежи късния ренесанс на авторката, те са своеобразна лирико-философска серия, единна семантична, изобразително-изразна и стилистико-лексикална система с многопосочни, нюансирани и взаимнообогатяващи се авторски послания. В богатата мотивна и интерпретативна гама, при максимален езиков лаконизъм, достигащ до аскетизъм, поетесата осветлява темите за сезоните в човешкия живот, любовта и самотата, преходността на материята и нетленността на духа, мимолетно-мигновеното и непреходното в индивидуалното и вселенското пространство, радостта от съществуването и вакуума на смъртта, за ефемерността на персоналите Изгреви и Залеzi и вечността на Мирозданието. Темата за любовта звучи с шопеновска изтънченост и приглушен драматизъм. Любовта – потребност на емоциите, сетивата и интелекта, изначална същност, сърцевина на битието, е възведена до универсална екзистенциална и естетическа категория. Тържество на виталните начала, тя води до щастливо нравствено-философско озарение, до

прозрения за логиката и хармоничността на всемира, природата и житейския кръговрат. Габе открива богата символика в динамиката на природата („Глъбини“), синхронизирана с динамиката на човешкото съществуване, с приливите, отливите, възземанията и крушенията на човешкия дух.

Дора Габе разгръща дарованието си и в областта на детската литература. Дебютира в „Златна книга на нашите деца“ на Ал. Божинов през 1921 г. Книгите ѝ за деца от 20-те до 60-те г. са настолно четиво на няколко поколения български деца, принадлежат към класиката на детското литературно наследство. Възпитават в нравствено здраве, добротворство и жизнелюбие; чужди са на дидактиката и наставничеството, внушават доверие у малкия мислещ човек, субект на своеобразно оцветено поетично световъзприемане, откриващ истините за живота чрез логиката на емоциите, интуицията и въображението. Култивират вкус към българската стихотворна реч с изгритъм, звучна рима и богата интонация. Особено място в творчеството ѝ за деца (осъществено и в прозаични жанрови форми) заемат мемоарните импресии, събрани в книгата „Някога“. „Малки психологически етюди в поетична форма“ (според прецизното определение на Вл. Василев), те разкриват очарованието на първооткривателството и началната адаптация на детето в света на големите, природата и семейството. В духовното прохождение на детето се съдържат и послания към възрастните – за равноправието на интелекта, чувствата и въображението, за мястото на природата в съвременната цивилизация.

От 1917 г. до края на живота си Дора Габе развива активна преводаческа дейност. Превежда от полски, чешки, руски, френски, гръцки език творби на А. Мицкевич, М. Конопницка, С. Виспянски, К. Теммайер, Ю. Словацки, В. Реймонт, Ян. Каспрович, Х. Сенкевич, В. Лигер, А. Дигасински, Л. Стаф, А. Слонимски, Ю. Тувим, К. Алберти, И. Волкер, Е. Флеч, В. Незвал, К. Чапек, Ж. Жиано, Я. Сайферт, А. Слущки, В. Броневски, В. Имбер, С. Маршак, Е. Камберос, Р.

Буми-Папа, М. Лундемис, Я. Рицос и много други. Най-крупното ѝ преводаческо дело са антологията „Полски поети“ (1921), на която е преводачка, съставителка и авторка на характеристиките, „Химни“ на Ян. Каспрович (1924) и „Ангели“ на Ю. Словацки (1925). Отделни книги („Някога“ – преводачи В. Незвал и Я. Рицос; „Почакай, слънце“) и творби на Габе са преведени в Австрия, Аржентина, Великобритания, Виетнам, Германия, Гърция, Канада, Куба, Ливан, Перу, Полша, Румъния, Русия, Словакия, Украйна, Франция, Чехия.

Дора Габе умира на 16.ІІ.1983 г. в София.

ДОРА ГАБЕ

Началото на нейното творчество е някъде в ученическите ѝ години през първото десетилетие на XX век. По родителска традиция е горяла с възторзите на руската култура – баща ѝ е бил публицист, емигрант от Русия, заселил се в Добруджа. Студентството ѝ е преминало в Швейцария и Франция, откъдето също се е обогатявала. Била е съвременница на Яворов, опознала е неговия поетичен вкус – той е правил разбори на нейни първи стихотворения. Била е спътница на Боян Пенев и е изпитвала силното влияние на неговата кристална и силна мисъл. Под тези богати въздействия са се оформяли и нейната поетическа култура, и нейната емоционалност. Обича към изкуството на големите творци, с които се е срещала, е била и нейна пътеводна звезда в изкуството. Понякога те са ѝ прощавали слабостите, отстъпвали са на съчувствието си към нея.

Дора Габе е расла освен сред свят на поезия и богата духовност, но и в близък допир с природата. От детството си помни полетата на Добруджа. От съпружеския живот с Боян Пенев са ѝ останали спомени за скитания из планините. Сама също е пътувала много, запленена от разнообразния ландшафт на страната ни. Една човечна нежност я подтиква да обича родината си, нашия български свят, извезан и в детското ѝ творчество. И в това творчество тя е непосредна и живописна, когато внушава настроенятия на сезоните: радостта на зимата и пролетта, прелестта на тъжната есен.

Първите ѝ произведения се появяват още в сп. „Мисъл“. Те са получавали литературен благослов от Пею Яворов – като творчество, което носи дъха на интимност-

та. Първата ѝ книга лирически песни, наречена „Теменузи“, излиза през 1908 г. Така у Дора Габе се събират богатствата на няколко епохи – предвоенната, оставила дълбоки спомени в душата; следвоенната, напрегната и динамична, изпълнена с нови разкрития за света и нещата. В нейното слово няма фалшив патос, то е и искрено, и съкровено. Изборът на възхновенieto ѝ са човечността, любовта към хората, отзивчивостта към болката и несправедливостта, зрелият вече размисъл за стойностите на човешкия живот и на неговия смисъл. От онова, което е било включено в стихосбирката „Теменузи“, го написано през последните години лежи бездна от време. Изминат е неизмеримо богат път, съзрявали са прозрения, изживяван е животът и в неговата празничност, и в суровата му горчивина. През тия много години Дора Габе принадлежи едновременно и на децата, и на възрастните. В нейните няколко десетки детски книги са заключени възвращения на детски сърчица, разказчета с български колорит и някаква българска етнографичност, разбирана и като бит, и като неразделна духовна същина на българското.

Ако бихме потърсили стожера на поезията ѝ, особената тоналност на нейния глас, то бихме могли да кажем, че това е сърдечността. И когато говори за света, и когато пише за себе си, тя отмерва все ударите на своето сърце, вслушва се все в неговите трепети, изнася възнеения нечути, само нейни – като очакване на надежда, като болка и копнеж. В ранната ѝ поезия най-силно е чувството на всеотдайността към любимия. Тя го чака. Тя е готова да седи с години на къщния праг, да следи далечните пътища и все да чака като някаква модерна Пенелопа („На прага“). Тя носи у себе си и бунта на моментното недоволство, болката за загубеното време, желанието да се изпита радостта на самоотричането:

*Не искам да те чакам,
не искам в слънчев ден
да чакам.*

*И пътя ти от твоя дом до мен
като безкраен час да се протака!*

Такава е нейната изповедница в „Шарманка“, по-различна от онази в „На прага“.

Тези мотиви на любовта, на очакването и на бунта, на клетвите, на любовната омара и на разочарованието преминават леко през нейната поезия като малки грами, намерили спокойна форма за възплъщение. Нерядко те се обличат и във фолклорно облекло и звучат като изповед изобико на жената, изстрадала своя жребий:

*Със седем се ключа заключих,
минаха седем лета,
земната клетва сполучи,
спряла на твойта врата.*

Повторенията, цикличността на чувствата, които започват и завършват по еднакъв начин, носят личната лирична грама. Тази изповедна лирика не притежава особена мисловна дълбочина – дълбоките мисли-прозрения ще дойдат по-късно. Но в нея има непосредна нежност, има вик и стон, има чувство на самотност и тиха болка, има всичко онова, в което се излива безкрайният поетичен поток на интимността. Диалогът се води обикновено между нея, изповядващата се, и обичания. Или между нея и мечтата ѝ, между нея и вещите, които, свързани с него, ѝ доставят болка или радост. Копнежът обикновено е един, тъжно устойчив:

*Ела, спаси ме от света,
сложи ръка, да сетя топлината
и чистият ти свян, и в твойта чистота
да си стопя до капчица душата.*

Такава я откриваме в стихосбирката „Земен път“, появила се цели двадесет години след първите ѝ лирически

опити. Тя дълго остава все същата, неизменна в желанията и мечтите си. Рядко само ще се появят силни мисли, мисли прозрения, които обхващат нещо от тайната на битието и ни правят съпричастни с него:

*Светът е страшен и безкраен,
и все върви, и все отива,
и в някакво море се влива
тъй без начало и без край.*

Понякога се усещат и силни изблици на женска волност, на някаква творческа всеотдайност, на желание за сливане с онова, което прави света и го разваля, което носи в себе си стихийната сила на съзиданието и силата на отрицанието, в което е мощта на битието. Копнее поезията да се разгада на всички, „по цялата земя, по всички ветрове“. След такова силно всеотдаване може да дойде и готовността за потъване в битието, в забравата:

*като капка,
като крайпътно камъче,
като кълбо, което пада във вечността.*

Такава откриваме Дора Габе и в стихосбирката ѝ „Земен път“. Тя се самоизживява като някакъв недоволен от света женски пилигрим. Тя се обръща към родината си с молба да не забравя бездомници като нея, скитници без път.

* * *

В поезията на Дора Габе е отразена трагичната участ на добруджанската земя. Добруджанската съдба изпълва съзнанието ѝ и като човешка грама, и като видение на България. В Добруджа и край черноморското крайбрежие са преминавали като приказка детските години на поезията. И един носталгичен копнеж я отнася там. Забвенията са останали заключени в нея извивките на хълмовете

сред простора на равнината. Празник за погледа ѝ е гъбът, застанал далеч на хоризонта като символичен страж. Дора Габе е обичала тая изключителна земя, както и Йовков. Тя за нея е била причастие, спасение от мъка, спомен за ранни птичи гласове и първи цветя, за стада, за сънища и младежки блянове. През различни периоди от живота си Дора Габе се връща към Добруджа – към дълбочините на първия извор в живота си.

Общественият промени, извършени с разгрома на фашизма, отключиха нови патриотични струни у Дора Габе. Като че ли нещо, затрупано в миналото ѝ се откри и заговори с ясен обществен глас.

Поетесата почувства своето съвремие, усети полъха на космичния вятър, разбра мисълта, която, пробела всемира, изпреварва всички предишни столетия. И направи поезия от своите впечатления и от интелектуалните си предусещания. Тя се улавя дори в излишна сантименталност, породена от чувството на надеждата, от новото в столетието, което изживява:

*Косите ми са побелели вече,
а ти, сърце,
ти вечно зеленееш!
Все изпреварваш времето
и мислиш,
че си в епохата
на братството.*

*Когато нашите другари
спорят
от Черното море
до ядренските
ласкави крайбрежия –
ти все дочуваш галещия полъх
на тихите вълни
и се преплъваш със любов.*

*Прегърнала би всеки срещнат,
целувала би цялата земя...*

Какъв позор!

На твойта възраст!

В този „позор“, в този грях на човечността и на любовта е духовната същина на Дора Габе. Тя обсебва света в своите вдъхновения, прави го част от себе си – от неморната си обич, от вярата си в победата на човечността, открила ѝ се в силите на новоизграждащия се свят. В лириката ѝ се появи постепенно нещо ново, едва подсказвано от предишното ѝ творчество. То е зрелостта на мисълта. Ако в предишните си творби Габе бе предимно емоционално изповедна, поетеса, която със сантименталността слагаше своя щемпел върху изразните си средства – ритъм, който се носи от тъга и предчувствия, от сантиментална копнежност и женска мечтателност, – то сега все повече и повече се развива мисловната ударност на нейната поезия. Тя става разговор за общността на личното със световното, с човешкото. Изразните ѝ средства станали по-нюансирани, по-богати, повече достъпни за вселяване чрез тях на интелектуализма в образи и откровения, в които се усеща мисловният допир със света. Сякаш трябваше годините да натрупват и да натрупват своето, за да се роди в късна есен това зряло, извисено в мисълта и в чувствителността си творчество на поетесата. Понякога тази мъдрост изглежда малко меланхолична. Тя е свързана и със спомени за нещо скъпо, което е отлетяло. Но все пак типичното е друго: вярата в живота, обичта към слънцето, към деня и към ласката на неговите топли лъчи, а не опиването от мрака, от сълзите и скръбта на спомена. Дора Габе написа някои стихотворения, които са измежду най-хубавото, посветено на нашата родина. В „Родина“ тя изповядва своята благодарност за пречистващата сила, която ѝ носи животът, възроден и възвисен:

Проникна ми в снагата
твойто слънце,
проветри ми косите
твоят вятър,
просторът ти
в душата ми се вля...

Метафорите продължават все така и приповдигнато-поетично, и сърдечно-топло. Родината е вдъхнала на поетесата мисълта за вечност. Защото тя, родината, е съществувала и преди тя да се роди. Поетесата е била хубава, защото тя, родината, е била хубава и преди да я роди. Тя, поетесата, е била покорна и непокорна, защото родината ѝ е търпелива и бунтовна. И идва голямото обобщение:

Сега аз вляхна
и се разцъфтявам,
умирам и се раждам,
защото ти,
откакто свят светува,
умираш
и се раждаш,
и цъфтиш!

Чужда е тази диалектика, отразила съзнанието за единство, за сливане на индивидуалността с неизразимото и необхватното у родината.

Ако такива песни бяха изпети за сливане на личния мир на поетесата с природата, бихме я нарекли пантеист. Но Дора Габе казва нещо друго, развълнувана е от нови „мистерии“ – единството на нейната личност с народния живот, с колектива. Интересно по замисъл е стихотворението ѝ „Поезия“. Поезията е почувствана жизнена като младостта, вечна като живота на новото, дошло с нашия век, непознато в миналото, обновило духа. Ето, слушайте:

Днес ти ми подари
земята и хората,
ти приближи небето
и звездите,
ти ме направи част от тях,
ти ускори вървежа ми
и върна младостта ми,
ти ме научи да не вярвам
на образа си в огледалото...

Непосредно се чувства новото, което кърми сега дъха на поетесата, занимава мисълта ѝ, създава ѝ постоянен интелектуален допир със света. Искрици от оригинални мисли просветват непрекъснато в творбите ѝ – „Вяра“, „Наследство“, „Радост“, „Очакване“ и т.н. Понякога поетесата мисли за всекидневното – за вещите в стаята, които избърсва от праха например, но в своя монолог тя извежда общозначимото, типичното, пламъка на нашето време, големите феномени на живота, радостно съзерцавани, въпреки че годините тежат на плещите и заникът неумолимо пламти с великолепните си отблясъци на хоризонта.

Така се появяват размисли и за бързината, с която идва краят. Размисли за онова, което не е успяла да види, да го обгърне напълно, да го каже на един човек за обичта си през цял живот. Така се появяват въпросите какво е тя и какъв е смисълът на нейното човешко битие. Дали е плаха спътница на живота, дали е негов сън, негова мисъл ли е или негова кръв, миг или част от вечността му. Душата ѝ се слива с мечтата на онези, които прехвърлят тежките мостове между топлата земя и студените лунни крапери. Тя става частица от вечното съвременно движение на прогреса. Усещате неговите нови тайни, неговите нови възможности, минали през мисълта ѝ. Понякога лек сентиментализъм изпъква тези стихотворни размисли и ни напомня за вечната, женската мечтателност на Дора Габе, за нейния копнеж по неуловимото, за нейната мъка-радост от болките, които светът ѝ причинява. Като по-

ет обаче тя е обърната към света, трепти като негово отражение, пленява и увлича с допира си до живота, когото поема в себе си.

В късната лирика на Дора Габе се пробужда жажда-та за живот. Тя говори за идващия предопределен час и се пита как ще се раздели със света, който би желала да презърне. Тя говори за смъртта, която се преражда в непрекъснат живот. Тя знае, че всичко изчезва в своето нямо мълчание, а благославя живота, надарил я с ненаситна жажда. Дора Габе не притежава онази внушителна релефна образност, която създава стила в поезията на Елисавета Багряна. У нея не кипят и не гаснат фонтани на могъщи чувства. Тя има нещо свое – тиха, възвишена мечтателност, възторжена копнежност, чувството, че животът не я е изпепелил и след толкова години, че огънят в огнището не е загаснал. Често тя споменава, че живее втори път, че е отпила жива вода, възродителна глътка от нов извор, за да може да пее. В речта ѝ се появяват непрекъснато антитези, изразяващи новото ѝ чувство за света:

*Препълнена съм
с обич и омраза!*

Или:

*О, век на гения на варварството
и на човек,
побратимен със звездите!*

Психологическата амплитуда става все по-широка, обхваща противоречията, нищожното и възвишеното, изразени в антитезисната дисхармоничност на поезията ѝ. В етичните ѝ изживявания се вмъква мисълта и за антитезисността на света. Това и я измъчва, и успокоява:

*Животът ми е наниз от заблуди
и грешки,*

*заседнали дълбоко в паметта ми.
Аз вода с тях борба,
макар да са отдавна отживели.*

*Затуй ми е тъй трудно
да хвърлям камък върху грешника,*

*да искам хората да бъдат онова,
което аз не съмлях да бъда.*

Биха могли тези размисли на Дора Габе да се нарекат и химнически, и драматични. В тях има гоза реторизъм и патетичност и в същото време сблъскване на противоположности, стремеж да се излезе из противоречията и тревогата, да се надмогнат напрежението и контрастите. Но никое от тези стихотворения на вътрешна борба не е песимистично. Без да е воин, Дора Габе поддържа самочувствието на бойците. Без да е прорицател на бъдещето, тя ни води към него. Стихът ѝ не е ударен, но нанася удари на колебанието, воюва с празнотата и светоизживяването, воюва със страхливото бягство от големите въпроси на живота. Тя се пита каква е отговорността ѝ. Тя гледа дванадесетте очи на циферблата като виновна и иска отговор какво да направи – да превърне своя свят в мекота и нежност или да изкове ръката си в железен юмрук, ако нежността е излишна. Тя не може, скръстила ръце, да бъде с щастливо съзнание и спокойна душа. Тя догонва времето, тя дава отговор на въпроси, които ѝ поставя съвестта ѝ.

Новооткритите чувства променят даже представата за природата, занимават мисълта ѝ, премислени, преминават в поезия, в изповедта на поетическото познание. Във всяка творба, даже и с най-отвлечени размисли, се чувства сърцето на поетесата. От него светът не може да се укрие, нито да говори само със своя език.

В късната лирика на Дора Габе духовното начало доминира над сетивно-чувственото. Любовта се превръща в

спомен, споменът е словослов на дружбата, а не на телесната обич. Най-хуманното чувство в поезията на Дора Габе е жаждата за живот.

*Отивам си с неутолена жажда,
с очи все още устремени,
с протегнати ръце,
които в сетния ми час
насила ще кръстосат
върху мене...*

В тази жажда няма чувствени проекции, а чиста любов към света, опиянение от победата на обществената и чувствителност над аполитичността. И в най-интимната си изповед Дора Габе се докосва до проблемите на съвременната българска съдба. Тя съпреживява тая нова съдба, получава от нея самочувствието си. Тя става отговорна за живота, който върви напред с усилен ритъм. Тя се противопоставя на онези, които вещаят смърт, чиито ръце могат да запалят пламъците на разрушението и да изпепелят земята. Едно стихотворение на Дора Габе е дало наслова на последната ѝ стихосбирка „Почакай, слънце“. В него е прероденият дух на поетесата, възпалената в мисъл и образ жажда за живот. То е славослов не на малките, себични идеали на човека, а на жертвената готовност за напредъка. То е славослов на радостта от съществуването. В него зазвучава традицията на голямата хумническа лирика, на гитирамба и хоровата изговорка, проникната от простота, от естественост и топлота:

*Почакай, слънце,
аз не съм готова
за следващата нощ –
денят ми не е свършен още!
Не се преборих със съвестта си,
за да ѝ давам право на почивка.*

Този химн е творящо живот начало. Поетесата е някак си упорита, непреклонна в своята жажда за живот. В тая жажда само няма раздвоение, мисълта не лъкатуши. Тя приема и отхвърля контрастите, полюсите си състояния:

*Почакай, дай ми време
да разбера как може да се спи
във тоя разтревожен свят,
когато е безсънието съвест,
а съвестта е ден?*

ПАНТЕЛЕЙ ЗАРЕВ

„НА ВСИЧКИ ПОКОЛЕНИЯ ВРЪСТНИЦА СТАНАХ“

*Със милиони пипалца
очите ми докосват моя свят
и го поглъщат с жажда,
а мисълта ми неспокойна
навлиза във човешките души,
пренася моя свят във тях –
новороден и раждащ...*
(ИЗ „ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ“, 1967)

Търся своето встъпление в трудно обозрими житейски и творчески път на Дора Габе и самата мисъл, че искам да се докосна до личността, чрез която говори културната история на нова България за малко повече от седем десетилетия – самата тая мисъл ме стъписва, ледени, изпълва ме с някакво глухо отчаяние. Наистина аз не мога да кажа като поетесата Блага Димитрова примерно: „Изпиваме с кафето половин век на бавни глътки“; нямам в достатъчна степен и онова самосъзнание, което би ми дало куража да прекрача прага на нейния „апартамент-каюта със старинни мебели, лъхащи на духовно общуване с велики хора, отдавна напуснали този свят“. Само един крехък спомен от студентство виждам да ме изважда от вцепенението, виждам как хвърленото спасително поясче от спомена ме пренася в една зала, потънала в ръждива светлина, а събудената от молбата ми емоционална памет вече „фокусира“ и бавно приближава картини, звуци и образи: есен, вечер за Йовков, на сцената – проблясващ гол лоб: възвишена строгост в съжденията за високата мисъл на Художника – Константин Константинов; премислен слог, мекота и специфично интониране – професор Диневков; осанката и дълбокия глас на Багряна, сигурно такива, каквито се знаят от времето на „Вестник на жената“. И Дора Габе. Тя цялата е унес, преодоляване на години и на

пространство, за да усетим почти зримо големия писател, пък и грагоманина в Букурещ...

И още нещо ми прошушна тогавашният ми юношески глас: „Тогави ти за пръв път видя Дора Габе, вече не от читанките.“

Убеден съм, че всеки любител на поезията скъп и съхранява у себе си подобни преживявания, увлича се от магията на изтъкнатите личности, които Времето му е позволило милостиво да види, като отлично знае, че то отрежда на малцина и радостта, и болката от непосредственото общуване. На него са му спестени рисковете да преценява как и доколко идеалният образ на твореца, изграден от досега с най-ярките му работи, съвпада с оня от повседневно му битие, пък и той вече е срещал някъде признанието на Короленко и няма нищо против да приема само насладата от сътворената художествена вещ. „По време на творчеството с идеи, звуци, образи – споделя Короленко – ние се издигаме малко по-високо от нашата средна личност. Ние като че ли се оттегляме в малко планинско параклисче, отделено от нашите делници. А после, „когато Аполон не иска свещена жертва от поета“, отново се спускаме от тези върхове, които, независимо от това дали са големи или малки, все пак представляват висши точки на нашето лично съществуване.“ Но там е работата, че именитата ни поетеса, както многобройните свидетелства сочат, и по които вървя, има своите „висши точки“ и като реално присъствие в българския обществено-културен живот, и в изявата на поетските си заложи. Малко е да се каже, че още в ранната утрин на века (1905 г.) „Демократически преглед“ и „Мисъл“ отварят страниците си за стиховете на добруджанското девойче. Факт сам по себе си зашеметяващ от гледище на младия съвременник, с умножаването на годините той ще се откроява все по-ярко. Три-четири години след това ще бъде регистриран един нов момент в българския художествен летопис: появата на „Теменузи“ от Дора Габе, на „Снежинки“ от Екатерина Ненчева, а малко по-нататък и „На прага стъпки“ от Мара Бел-

чева има силата на знамение, на изгрев! Посредством поетическите форми българката дава знак за своята индивидуалност, те са първите и несигурни, стеснителни, прабени опитом стъпки в необятното поле на литературата, но все пак достатъчно смели, за да разкъсат пашкула на патриархалната ѝ затвореност и плахост. Известна е тук ролята на Яворов, който съвсем не е безучастен свидетел на родилните мъки на женската ни лирика. Неговата внимателна, направляваща ръка личи по страниците на „Теменуги“; Дора Габе винаги ще го сочи като свой „първ учител в поезията“, но ще избегне демоничната власт на големия творец – тя ще върви по свои си пътища. За много години тази високообразована жена, следвала в университетите на Женева и Гренобъл, ще бъде всред обкръжение то на умове, направили много за издигането на българската култура, за засилването на интелектуалната ѝ мощ. Само с трепет могат да бъдат произнасяни имената на проф. Боян Пенев, с когото тя ще свърже съдбата си в началото на 1909 г., на хората от кръга „Мисъл“, на Иван Вазов и проф. Шишманов, на братя Владигерови и толкова още. Като някаква приказка звучат свидетелствата на нейни тогавашни съвременници за сбирките и вечерите, заплътвани с поезия, с музиката на Бетовен, Шуберт, Шуман, с разговори за политика и философия, история и литература. На няколко места в дневниковите си записи проф. Шишманов отбелязва благосклонното внимание, с което народният поет гарява Дора Габе. На 18 юни 1919 г. той ще запише: „Дора Габе ни чете някои от своите интимни песни у Вазова. Харесва му нейната женственост, грация и хубавите ѝ тъжни очи на сърна.“ А на 13 февруари следващата година: „Възхищава се от стихотворенията на Дора Габе.“ Всичко това в ония далечни години на усилен духовен градеж, на озарения и заблуди, на високо патристично въодушевление, но и на революционна ярост на масите в края на войните, на трескаво дирене на нови пътища за обществената мисъл и изкуството – всичко това не отминава безследно за поетесата. Тя явно не е поклонничка на „нем-

ската естетика“ – повече клони (като дете на равнината, на Добруджа) към земната поетика и демократизма на Вазов, когото почита, но усилено търси своята интонация, своето място под слънцето. Докосванията ѝ до чуждите култури, до полската поезия в лицето на Каспрович и Словацки, на Мицкевич и Красински, които тя ще преведе за антологията си „Полски поети“ (1921) – едно пионерско дело, – разширяват нейния кръгозор и углъбяват вътрешния ѝ поглед. Можем само да гадаем дали нямаше да се появят по-рано „Земен път“ (1928) и „Луначичка“ (1938), ако българската детска литература не си бе избрала Дора Габе за своя пореден щастлив миг. Как хубаво е една случайност да си е на мястото, за да се родят двете куплетчета на „Катето и Джори“! Оттук нататък (1923 г.) вече ще имаме работа с необходимостта, с жизнената потребност да раздаваш щедро на децата богатствата на своята душа. Няма да мине много време, и прекрасният дар на Дора Габе ще я изведе до върховете на детската ни литература. След „Малки песни“ (1923) ще последват не една и две пъстри книжки, в които дечицата ще виждат самите себе си – в игрите и лудориите, в кръга на семейството при мама, татко и баба; на двора сред домашните животни, сред природата: в страха от непознатото, в нетърпеливото очакване на празника, в тупкането на сърчицата пред тайнствата на големия свят, пред чудото на снега, небето, звездите – толкова пълно е сливането с детето у нея! Това ярко освобождаване на обичта, на възторга, милостта и състраданието тук може „да се преведе“ на езика на възрастните като жажда за съприкосновение, за многократно изживяване на свидното детинство – люлката на неомърсената чистота на света. Половин век по-късно ние пак ще се срещнем с „детското“ у Дора Габе, ще се убедим в неизтощимостта на нейната бодрост и виталност: в едни от „разговорите с морето“ тя ще отрони –

*Защото съм жена – полудете,
а искам да съм все такава...*

чеба има силата на знамение, на изгрев! Посредством поетическите форми българката дава знак за своята индивидуалност, те са първите и несигурни, стеснителни, правени опитом стъпки в необятното поле на литературата, но все пак достатъчно смели, за да разкъсат пащукла на патриархалната ѝ затвореност и плахост. Известна е тук ролята на Яворов, който съвсем не е безучастен свидетел на родилните мъки на женската ни лирика. Неговата внимателна, направляваща ръка личи по страниците на „Теменуги“; Дора Габе винаги ще го сочи като свой „първ учител в поезията“, но ще избегне демоничната власт на големия творец – тя ще върви по свои си пътища. За много години тази високообразована жена, следвала в университетите на Женева и Гренобъл, ще бъде всред обкръжение то на умове, направили много за издигането на българската култура, за засилването на интелектуалната ѝ мощ. Само с трепет могат да бъдат произнесяни имената на проф. Боян Пенев, с когото тя ще свърже съдбата си в началото на 1909 г., на хората от кръга „Мисъл“, на Иван Вазов и проф. Шишманов, на братя Владигерови и толкова още. Като някаква приказка звучат свидетелствата на нейни тогавашни съвременници за сбирките и вечерите, запълвани с поезия, с музиката на Бетовен, Шуберт, Шуман, с разговори за политика и философия, история и литература. На няколко места в дневниковите си записи проф. Шишманов отбелязва благосклонното внимание, с което народният поет дарява Дора Габе. На 18 юни 1919 г. той ще запише: „Дора Габе ни чете някои от своите интимни песни у Вазова. Харесва му нейната женственост, грация и хубавите ѝ тъжни очи на сърна.“ А на 13 февруари следващата година: „Възхищава се от стихотворенията на Дора Габе.“ Всичко това в ония далечни години на усилен духовен градеж, на озарения и заблуди, на високо патриотично въодушевление, но и на революционна ярост на масите в края на войните, на трескаво дирене на нови пътища за обществената мисъл и изкуството – всичко това не отминава безследно за поетесата. Тя явно не е поклонничка на „нем-

ската естетика“ – повече клони (камо дете на равнината, на Добруджа) към земната поетика и демократизма на Вазов, когото почита, но усилено търси своята интонация, своето място под слънцето. Докосванията ѝ до чуждите култури, до полската поезия в лицето на Каспрович и Словацки, на Мицкевич и Красински, които тя ще преведе за антологията си „Полски поети“ (1921) – едно пионерско дело, – разширяват нейния кръгзор и углъбяват вътрешния ѝ поглед. Можем само да гадаем дали нямаше да се появят по-рано „Земен път“ (1928) и „Луначка“ (1938), ако българската детска литература не си бе избрала Дора Габе за своя пореден щастлив миг. Как хубаво е една случайност да си е на мястото, за да се родят двете куплетчета на „Катето и Джори“! Оттук нататък (1923 г.) вече ще имаме работа с необходимостта, с жизнената потребност да раздаваш щедро на децата богатствата на своята душа. Няма да мине много време, и прекрасният гар на Дора Габе ще я изведе до върховете на детската ни литература. След „Малки песни“ (1923) ще последват не една и две пъстри книжки, в които дечицата ще виждат самите себе си – в игрите и лудориите, в кръга на семейството при мама, татко и баба; на двора сред домашните животни, сред природата: в страха от непознатото, в нетърпеливото очакване на празника, в тупкането на сърчицата пред тайнствата на големия свят, пред чудото на снега, небето, звездите – толкова пълно е сливането с детето у нея! Това ярко освобождаване на обичта, на възторга, милостта и състраданието тук може „да се преведе“ на езика на възрастните като жажда за съприкосновение, за многократно изживяване на свидното детинство – люлката на неомърсената чистота на света. Половин век по-късно ние пак ще се срещнем с „детското“ у Дора Габе, ще се убедим в неизтощимостта на нейната бодрост и виталност: в едни от „разговорите с морето“ тя ще отрони –

*Защото съм жена – полудете,
а искам да съм все такава...*

Колкото и да е висок интелектуалният праг на нейното мислене от 60-те и 70-те години, той пак търси допира с чуждата цивилизация на малките. Може би точно тая особеност на дарованието ѝ извиква първом представата за създателя на „Калинка-Малинка“ и „Звънчето“, на „Малкият добруджанец“ и „Сънчец ходи“, „Великден“, „Мълчаливи герои“, „Горска къщичка“, „Диви крушки“... Много от включените в тях неща живеят и до днес в паметта на нашите бащи и майки, на нас самите и на децата ни, те отдавна са се превърнали в класически образци, станали са част от градивото на нашата душевност и чувствителност. Нима може да се забрави нейната простичка песенчица за лазарката? Или „Мама“, „Лека нощ“, „Лакомчо“. „Коритана“, „Сънла“, „Екскурзия“, „Сираче“, „Баба“, „Молба“, „Тумба-лумба“. „Болната кукла“? Нима могат да се забравят изпълнените с такава възхита, с такава пиянства музика слова за родината –

*Нашето небе е тъй дълбоко,
нашите звезди са тъй големи
и земята наша е безкрайна,
а се сбира цялата в сърце ми!*

Или пък удивителният такт, с който се пресъздават мъката, преглъщаните сълзи и заедно с тях цялата нежност, привързаност и всеотдайност на детското сърчице към майката – не усещаме ли това в детския молитвен зов? –

*Мило слънце, светло слънце,
ти, що гледаш от небето,
направи да стане светло
и на мене във сърцето!*

*Че ми легна тежка мъка,
тежка мъка отзарана:*

*мойта майчица в леглото
легна болна и не стана.*

*Аз да легна вместо нея,
тя да седне до леглото
и ръчица топла, мека
да ми сложи на челото!*

Сладката магия на внушението и тък, и другаде попира неусетно в детската душа без каквото и да било насилие, без гудактика. Това е така, защото – според думите на Ангел Каралийчев – „в най-хубавите си произведения за малките Дора Габе пее тъй, както чурулика славеят, както шумоли поточето през горските треви, както звъни вечерно време щурчето, невидимо край огнището. Тя се слива с мисълта, духовния ръст и въображението на малкия читател...“ Тоя рядък природен дар на пълното превращение я прави обичана, книгите ѝ – търсени, образите, които е създала в стихове и проза – запомнящи се. Та кое ли дете не иска да бъде като капитан Райчо Николов от „Мълчаливи герои“!

Но сред творбите на Дора Габе от 20-те и 30-те години има една, за която може да се каже, че само нея да бе написала – и тя щеше да е достатъчна за трайно име в литературата ни: „Някога“ (1924). Явление своеобразно и необичайно, тя, както е известно, става достояние на читателите и от редица други страни, но особено знаменателен е фактът, че е превеждана от такива крупни европейски величини като Незвал и Рицос. Струва ми се съвсем справедливо и правомерно един изследовател на нейното творчество (Иван Сарандев) да търси в хода на анализите си успорегици с „Малкият Пиер“ на Анатол Франс и „Малкият принц“ на Сент-Екзюпери. Общо взето, това са съответствия само типологически, за каквито впрочем ни подсказва нещичко и домашната традиция от ония времена, макар и не в горната степен. Нека не забравяме, че тогава проблемите на живота, на смъртта и любовта,

грамата на художническата душа и т.н. са се изливали и във формите на импресията, на „стихопрозата“. Достатъчно е да споменем само „Цветя за него“ и „Песни за нея“ от 1918 и 1919 г. на Аура (Асен Златаров), „Живот и блян“ на Ем. Пондимитров, както и художническите трепети на Боян Пенев, когато размишлява за Музиката, Любовта, Жената в своите дневникови записи – в Откъслеците, Прелюдиите и Прокобите... В ценностното съзнание на европейски образованата българка това вече е било, тя е имала почва под краката си. И ето, поетесата намира своята си форма, поднася ни „Някога“ – едно чудно произведение за всички възрасти, в което „Преди да се родим“, „Кукерите“ и „Очакване“, „Лошото“, „Тъмното“, „Вълкът“, „Вечер“, „Сън“, „Есен“, „Звездите“... са блестящо оркестрирани в едно органическо цяло. Пронизват ни симфонизмът на тая творба, разтварянето на душата в безбрежната равнина на свидната ѝ Добруджа, тънкият вкус и въображението. И всичко тук е скрепено от един вътрешен поетически ритъм. Изхождайки от себе си, Дора Габе ни говори с трудно постижимата логика на малкото момиченце: като всеки истински майстор тя отлично познава психологията на детското поведение, реакциите му на окръжаващия го живот, населява страниците със звуци, образи, картини, вещи, движение, мисли, преживявания, тъй както особено се представят от детето. Владимир Василев пише по повод излизането на „Някога“: „Това са малки психологически етюди в поетическа форма, един оригинален и прелестен жанр, с който Дора Габе първа свърза името си“.

През 30-те години Дора Габе е вече зрял творец, утвърдено име в детската ни литература. Загърба си има книги, които се четат и приемат от публиката тъй както работите на Елин Пелин и Ран Босилек, Каралийчев и Разцветников; има кипляща дейтелност по линия на Българския ПЕН, на Добруджанската организация, като редактор и сътрудник на различни детски списания. Някак встрани е останала нейната поезия за възрастни – детският писател е „похлупил“, иззел е сякаш правомощията на „се-

риозния“ писател и може би затова трудно се забелязва, че в „Земен път“ и „Луначка“ са хвърлени семена на бъдното, че още през 20-те години ще започне един трансформационен процес. А той „ще избие“ напълно, ще излезе „на чисто“ чак след десетилетия – в годините на щастливите и лирико-философски озарения, събрани в нейната Нова лирика.

Но кой може да знае как и кога точно мисълта почва да прокопава тайнствени ходове, за да осъществи най-съкровениите възжеления на нашата личност? Кой може да каже защо не вчера, а сега, днес стана изригването на новата творческа енергия у Дора Габе, което може би малцина са очаквали, което ни е изненадало, заварило ни е неподготвени? Впрочем това са секрети на Музата и ние можем само да се досещаме, прелиствайки и вдълбочавайки се в последните засега художествени документи на нейния извънмерен порив: „Почакай, слънце“, „Невидими очи“, „Съсстена тишина“, „Глъбини“. Но в едно като че сме сигурни: тази силна серия на Дора Габе е резултат на бавни, търпеливи натрупвания, на една изтощителна борба за нагмогване на дребното, случайното, на „полезното за момента“, което носи бърз и евтин успех; това е строга проверка за ценността и трайността на нещата, събитията от отминалото време, на чувствените и мисловните следи, ако щете, останали в душата ѝ от съдбоносни срещи и раздели, от „грешки и заблуди“, от невъобразимото количество факти, с които е тъй богат нейният личен и творчески живот. То намира израз в признанието-въздишка:

*Обременил ме с живота с факти,
тежат ми спомени с трагични дати,
ранена съм от срещи и раздели,
от знания, изчерпващи до дъно.*

Или пък:

*И мисля още: може би живея,
за да си спомням...*

О, не! Не искаме да бъдем заблудени! Споменът, макар и изключително важна съставка, не е всичко в скулптирането на изповедите ѝ. Тук споменът – определено рефлекс на опита и мъдростта и съюзен с „чистото“ съзерцание – скрепява в едно минало и настояще. Където са детството и младостта, любовната жар, опиянението от взаимността и „разминаването“. Където са Сенките на духовни първенци, живи за паметта и сърцето; обществена история с нейните конфликти и преломни, криволичещата житейска и художническа пътека.

Драмата на съществуването.

Той, споменът, е основа за проникания в бъдещето. Но освен всичко това поетесата има храбростта да предизвиква Голямото изкушение, а то е в опитите на вътрешния взор да надникне „отвъд Залеза“.

И тук се възправя Мирозданието.

Какво е животът?

Какво е материята, безконечността какво е?

Нима човекът е създаден само за да бъде унижен с едно кратко пребиваване на земята?

Има ли стойност тогава неговото усилие да твори, да люби, да прави добро и да оставя следа?

На тия въпроси, които „никой век не разреши“, но които са предизвиквали талантиливите люде от всички епохи, на тях откликва цяла една гама от състояния на лирически субект. Преливащи се едно в друго или в спор помежду си, те представят в пълнота измъчващите Дора Габе проблеми, ваят сложността и многостранността на вътрешния ѝ мир. Където трябва (например в „Глъбини“), нейната разкована, свободна поетическа фраза тече в мъдра замисленост, другаде философското смирение се разкъсва от щика на непримиримостта и протеста – Вечността отстъпва пред затрогващия зов на поетесата – почакай, слънце!

*... аз не съм готова
за следващата нощ –
денят ми не е свършен още!
Не се преборих с съвестта си,
за да ѝ давам право на почивка.
Току-що се научих да говоря
със камъните и дърветата
и още не запълних своя ден
със мъдростта им...*

*Почакай, дай ми време
да разбера как може да се спи
във тоя разтревожен свят,
когато е безсънието съвест,
а съвестта е ден?*

Почакай, слънце!

Работите на Дора Габе от този тип подчертават най-добре нейния млад дух и просветлен пантеизъм, неугасимата ѝ жажда да живее с радостите и тревогите на времето.

На своето, на нашето време.

Във високите изповедни ноти на тия сборници твърде често се долавят и учестеният пулс на гражданското външение, и убожданията на политическия щрих – „Признание“, „Въпрос“, „Октомври“, „Земя“, „Пред празника“ и др. Но за да бъде картината такава, каквато е, спомнете си и елегическите построения за Него. И оня шепот между две души, воден тъй нежно през граничната линия, отделяща светлината, слънцето от залеза, мрака. Ние не ще безпокоим с груби словеса тоя диалог, ще се отдалечим на пръсти...

Несъмнено Новата лирика на Дора Габе е синтез на най-хубавото в целия ѝ поетически опит. Далече-далече са

останали инфилтрираните някога символи от реквизита на големите полски романтици, намерена е ясната и мъдра простота, в „теснотата на думите“ се усеща просторът за мислите и преживяванията, а този простор определен и подхожда: на нея – „връстницата на всички поколения“.

* * *

На 21 февруари 1983 година културната общественост на България се прости с Дора Габе. На нейното смъртно ложе умна и любеща ръка бе поставила отпяво, до сърцето ѝ, последната книга на поетесата „Светът е тайна“ (1982) – книгата, която тя не можа да види. Но пък вие ще видите, ако я разгърнете сега: до последните си дни Дора Габе не бе престанала да гони „неуловимото“, да дири „същината“ на нещата. И да пита:

Кое ни мами?
Височината ли?
Кое привлича?
Тайнственото ли?

Или земята ни е малка,
а нашият духовен глад
е по-голям от нея?...

За духовния ѝ глад наистина нямаше засита, щом тя – гоайенът на българските поети – изповядваше в „Завещание“:

Отивам си с неутолена жажда,
с очи все още устремени,
с протегнати ръце,
които в сетния ми час
насила ще кръстосат
върху мене...

Но вий побързайте,
вземете ме със вас,
да заживея в младите души...

Истината е, че още приживе тя бе и си остава с нас. По думите на един поет, наш съвременник, нея просто „я покани слънцето. И тя – неговата дъщеря – тръгна, за да ни свети с творчеството и делата си“.

МИНКО БЕНЧЕВ

СЪДЪРЖАНИЕ

ТЕМЕНУГИ

ЛИРИЧЕСКИ ПЕСНИ (1908)

- *** Живота ли шуми посрег света
безкраен / 7
- *** И чаках аз с измъчено сърце / 8
- *** Унесено се възлеждах в небесата / 9
- *** Бе тиха нощ. Във водите посребрени / 10
- *** Пред мен морето светло се разстила / 11
- *** Да бих могла душата си препълнена / 12
- *** И искала бих аз да пея в тая нощ / 13
- *** Облъкна веселата пролет / 14
- *** В кристала на мечтите ти детински / 15
- *** Минува полунощ, лениво грей луната / 16
- *** Ти тъжен си, като молитва тъжен / 17
- *** Във горд полет, развял платната
волно / 18
- *** Летят тревожно чайки над вълните / 19
- *** Рояци гарбани прелитат, грачат / 20
- *** Да бих аз срещнала тоз поглед
тих и ласкав / 21
- *** Да бих могла във таз сребриста нощ / 22
- *** Сама, сама останах във света / 23
- *** Душа, душа, веднъж ли занемяла / 24
- *** И птички, и цветя, и радостите
светли / 25
- *** В морето, до брега пустинен / 26
- *** Нощта – тайнствена, сребриста нощ
над мен / 27

- *** Кога вечерен зграч земя и небо слее / 28
 *** Като саван снегът се тихо стели / 29
 *** И търсих си го днешен ден мечтата / 30

ЗЕМЕН ПЪТ (1928)

ПЕСНИ

- На прага / 33
 На прозореца / 34
 Измамена / 35
 Каприз / 36
 Шарманка / 37
 Клетва / 38
 Очарована / 39

ОЧИТЕ

- Очите / 40
 Недей... / 41
 Вълна / 42
 Съперница / 43
 Нощ / 44
 Портрет / 45

ЗЕМЕН ПЪТ

- Земен път / 46
 Раздяла / 47
 Гнет / 48
 Птици / 49
 Що ми гаде... / 50
 Игете си... / 51
 Отначало / 52
 Утро / 53

АЛБУМ

- Лес / 54
 Път / 55
 Прокоба / 57
 Безсмъртие / 58
 Песен / 59
 Струна / 60
 Рибари / 61
 1. Водата е спокойна, тъмносиня / 61
 2. Морето се размъти, вятър духа / 62

ВЕТРОВЕ

1. Да можех да се дам на всички ветрове / 63
 2. Дай ги двете си ръце отрудени / 64
 3. Черна пръст / 65
 4. Не искам да съм гост на чужди пир / 67
 Пролет / 68
 Непознатият / 69
 Отвъд / 70
 Над океана / 72
 Отдох / 73
 Благословия / 75

ДОБРУДЖА

- Земя / 76
 Родина / 77
 Добруджа / 78
 Песен / 80
 Прокудени / 82
 Пътища / 83
 Молитва / 84
 Гост / 85
 Чуждият / 86
 Апостолът / 87

ЛУНАТИЧКА**ПОЕМИ (1932)**

- Лунатичка / 91
 Друговерка / 109
 Над кръчмата / 113
 По орбита / 118

НОВИ СТИХОВЕ (1963)**СЪВРЕМИЕ**

- Мечтатели / 123
 Съвремие / 125
 Живот / 127
 Повик / 128
 Днес... / 129
 На прага / 131
 Наследство / 133
 Вяра / 135
 Родина / 139

УСТРЕМИ

- Устрем / 141
 Поезия / 143
 Миг / 145

ИНТИМНО

- Радост / 146
 Очакване / 147
 Признание / 149
 Вещи / 151
 Тежък час / 153
 Самотност / 155

ПОЧАКАЙ, СЛЪНЦЕ (1967)

- Непримирима / 159
 Противоречие / 160
 Почакай, слънце / 162
 Тежест / 163
 Буря / 164
 Неспокойствие / 165
 По орбита / 166
 Халюцинация / 168
 Свобода / 170
 Вечер / 172
 Посвещение / 173
 Не мога... / 174
 Хипноза / 175
 Антена / 176
 Два свята / 177
 Разстояния / 178
 Сетиба / 179
 Метаморфоза / 180
 Необятност / 181
 Земя / 182
 Загадка / 183
 Залез / 184
 Усмивката / 185
 Спомен / 186
 Занесеност / 187
 Няма / 188
 Съмнение / 189
 Реки / 190
 Без думи / 191
 Забръщане / 192
 Прег празника / 193

НЕВИДИМИ ОЧИ (1970)**ТРЕВОГИ**

- Екстаз / 197
Октомври / 198
Тревога / 200
Въпрос / 202
Признание / 203
Недоумение / 204
Ако можехме... / 206
На ръба / 207

ТАЙНИ

- Тайна / 209
Звук / 210
Воля / 211
Зов / 212
Съгба / 213
Невидими очи / 214
Завещание / 216
*** Животът ме оголва / 217

СГЪСТЕНА ТИШИНА (1973)

- *** Сама съм / 218
*** Недей разкрива себе си / 219
*** Не се обаждай / 220
*** Недей се приближава / 221
*** Не ме докосвай / 222
*** Недей очите ми отваря / 223
*** Не ме осъждай / 224
*** Не говори / 225
*** Не казвай: „Вечно с теб“ / 226
*** Избягах / 227
*** Нито една минута / 228

МИНИАТЮРИ

- *** Утро, кървав изгрев / 229
*** Как забуча смълчаното небе! / 230
*** Изтръгвам се / 231
*** Погледът ти е погълнал / 232
*** Ти си моята неугържима лудост / 233
*** Не си отивай разгневен! / 234
*** Отнесох от гома си грижите / 235
*** Във тоя свят е всичко видимо
и осезаемо / 236
*** В многоезичието на света / 237

КРАЙ БРЕГА

- *** Защо бързаш, живот / 238
*** Море, море / 239
*** Залей ме със вълните си / 240
*** Отрекох се от необходимия
простор / 241

В БОЛНИЧНАТА СТАЯ

- *** Големият прозорец
те разкрива цяла / 242
Моят час / 243

ГЛЪБИНИ**РАЗГОВОРИ С МОРЕТО (1976)**

- *** Поглъщаш топлината / 247
*** Пак същата звезда над теб / 248
*** Тишина / 249
*** Къде е твойта сянка? / 251
*** Усещам твоето дихание / 252
*** Коя съм? / 253
*** Твоя прилив е очакване / 254

*** Няма празно място / 255

*** Море, море! / 256

*** Спокойно гишаш / 257

ИЗ ИЗБРАНИ СТИХОВЕ (1978)

Човекът / 261

Помогни... / 262

Тишина / 263

*** Да гледам... / 265

Защо? / 266

СТИХОТВОРЕНИЯ И ПОЕМИ

(1980–1982)

ЗАЩО ВСЕ ПИТАМ

*** О, Живот! / 269

*** Когато бяхме малки / 270

*** Усещам / 271

*** Измъкнах се / 272

*** Малка птичка / 273

*** Все по-далеч... / 274

*** Разбрах и теб / 275

*** Сега посрещам / 276

ЗЕМЕН ЖИВОТ

Вечния живот / 277

*** Пълна тишина! / 278

*** Зове ли ме гласът / 279

СВЕТЪТ Е ТАЙНА (1982)

ЖИВОТ

*** Спри за минута / 283

*** О, Слънце / 284

Кога? / 285

Природа / 286

Мълчи / 287

*** Живот, живот! / 288

ЖЕРАВИ

*** Жерави / 289

Съгба / 290

Наследство / 291

Отгук / 292

РАЗДЯЛА

На Боян Пенев / 293

Женска кръв / 294

Раздяла / 295

ДУМИ ЗА ДОРА ГАБЕ

Регове от биографията / 299

Дора Габе

– Пантелей Зарев / 304

„На всички поколения връстница станах“

– Минко Бенчев / 316

Класическите произведения на българската литература са слънчевите стълбове, крепящи националното ни самосъзнание. Те са кристалните мостове на възторга, по които Отечеството ще премине през огън и страдание и ще пребъде в третото хилядолетие.

Издателство „Захарий Стоянов“ предлага специална поредица – най-доброто от високата българска класика. Всеки том е придружен от статии, анализиращи от различни гледни точки творчеството на българските класици. Изданието е насочено към ученици и студенти, както и към широката българска общественост.

Поредица
БЪЛГАРСКА КЛАСИКА

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ“